

Ändå hugger man...

Rapport från Ore Skogsrike 2017 med en analys av
Sveaskogs naturvårdsambitioner

Naturskyddsföreningen
Rättvik

ISBN 978-91-981106-2-3

Text, foto och inventering: Sebastian Kirppu, Helena Björnström och Bengt Oldhammer
För innehåll och framförda åsikter svarar författarna.

Omslagsbilder: Brännvinsberget på mer än 800 hektar är till större delen avverkat, fragmenterat och förstört av Sveaskog. I området på bilderna fanns 40 olika signalarter varav 26 var rödlistade. Det var också gott om stående och liggande död ved i skogen, bland annat flerhundraåriga talltorrakor med "bostäder" för fåglar, insekter och lavar. De står nu friställda eller har redan blåst omkull. Området borde ha avsatts som naturreservat eller erhållit internt skydd av Sveaskog. Hur kan det komma sig att varken Sveaskog, Skogsstyrelsen eller Länsstyrelsen ansåg detta vara en skyddsvärd naturskog? Var någon av dem ens där och gjorde inventeringar av biologiska värden?

Ändå hugger man...

Rapport från Ore Skogsrike 2017 med en analys av Sveaskogs naturvårdsambitioner

Sebastian Kirppu, Helena Björnström och Bengt Oldhammer

Naturskyddsföreningen Rättvik 2017

Regeringen anser att till 2020 ska minst 20 procent av Sveriges land- och sötvattensområden samt 10 procent av Sveriges marina områden vara skyddade eller bevarade på olika sätt. En fokusering ska ske på områden av särskild betydelse för biologisk mångfald eller ekosystemtjänster som ska bindas samman inom ekologiskt representativa system av skyddade och välförvaltade områden. Det är viktigt att hela variationsbredden från formellt skyddade områden till miljöhänsyn inom brukandet integreras i dessa system. Inom dessa system säkras att skogar, våtmarker, sjöar, vattendrag, hav och fjäll med höga natur- och kulturvärden bibehålls för framtiden. Insatser för bevarandet av den biologiska mångfalden och ekosystemtjänsterna behöver göras med ett helhetsperspektiv där hänsyn tas till ekologiska samband. Regeringen vill att detta ska utvecklas inom regionala handlingsplaner för grön infrastruktur

Regeringens proposition 2013/14: En svensk strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster, antagen av Sveriges riksdag

Faktum är, att med dagens skogsbruk kommer våra barn och barnbarn inte att ha tillgång till skogar med motsvarande biologisk mångfald så som vi har haft. Vi efterlämnar ett biologiskt betydligt fattigare och mer utarmat landskap till kommande generationer.

Ekolog Johan Nitare i PM från Skogsstyrelsen 2017

Innehåll

Förord	5
Sammanfattning	6
Introduktion om Ore Skogsrike	9
Skogsbruk i ekoparken	12
Ändå hugger man	13
Exemplet Brännvinsberget 2013	17
Summering	18
Länsstyrelsens tillkortakommanden.....	19
Skogsstyrelsens tillkortakommanden.....	19
Några av Sveaskogs tillkortakommanden	19
Faktaruta: Därför fungerar inte Sveaskogs mosaikhuggning	21
Exemplet Södra Ormtjärnen 2017.....	31
Exemplet Söder och öster om Tansen.....	32
Exemplet Granbergssöberget med Fräkentjärnen	38
Vad säger forskningen	39
Summering utifrån forskarna synpunkter och aktuell kunskap	40
Faktaruta: Grön infrastruktur	41
Inventeringsmetodik och upplägg	41
Resultat och områdesbeskrivningar	42
1. Norra delen av Brännvinsberget	43
2. Nyslogtjärnen	47
3. Norr om Råmåsjön.....	51
4. Stormyren och norr om Tansen.....	55
5. Södra Ormtjärnen.....	59
6. Grästjärnarna och väster om Stormyren.....	63
7. Tjäderlekstjärnen.....	66
Referenser	69
Bilagor.....	69
Bilaga 1. Rapporten Ore Skogsrike från 2013, 41 sidor.....	69
Bilaga 2. PM om K-skogar från Skogsstyrelsens ekolog Johan Nitare	70
Bilaga 3. Riksdagen har beslutat om skydd av minst 20 procent	75
Bilaga 4. Naturskyddsföreningen klagomål om Södra Ormtjärnen.....	75

Förord

Ore Skogsrike är ett unikt levande skogslandskap med värdefulla naturskogar där merparten av arealen ligger på Sveaskogs mark. Här finns en biologisk mångfald som inte återfinns på många andra platser i nordvästra Europa. Ändå avverkar Sveaskog dessa skogar.

Avverkningarna sker i strid med miljöcertifieringen FSC, i strid med riksdagens beslut att bevara den biologiska mångfalden, i strid med Sveaskogs egen policy och i strid med den skogsbiologiska sakkunskap som finns hos forskarkåren.

Det är ingen nyhet för någon att vi har stor brist på skyddsvärd skog i Sverige. I Mellansverige är bara två procent av den produktiva skogen (nedanför fjällnära skogen) formellt skyddad. I Rättviks kommun är siffran ännu lägre. På de flesta håll i Sverige är man tvungen att restaurera förstörda skogar för framtiden om vi ska nå miljömålen riksdagen beslutat om.

I Ore Skogsrike finns dessbättre skyddsvärd skogsmark i större omfattning redan idag. Guldläge brukar sådant kallas. I Ore Skogsrike finns alltså redan ett av få levande skogslandskap i Dalarna och Sverige där vi kan rädda den biologiska mångfalden. Ändå avverkar man.

Naturskyddsföreningens förra rapport om Ore Skogsrike där skyddsvärda skogar kartlades 2011–2012 avverkas idag. Ett exempel är Brännvinsberget med 40 rödlistade arter och signalarter. Större delen av det mer än 800 hektar stora området är idag skövlat och förstört av Sveaskog i samarbete med Länsstyrelsen. Skogsstyrelsen har stått handfallen.

Enligt anställda på Sveaskog finns en stor oro över hur Sveaskog avverkar i Ore Skogsrike, och nu ställer ledningen ännu högre (!) krav på att pressa ut mer kubikmeter råvara ur detta unika område. Vart är Sveaskog som bolag på väg egentligen? Hela naturvårdsprofilen håller på att haverera.

”Ändå hugger man” är rubriken på den här rapporten som Naturskyddsföreningen i Rättvik låtit ta fram av Sebastian Kirppu, Helena Björnström och Bengt Oldhammer. De har gjort arbetet under juli-oktober 2017. Läsningen borde vara en väckarklocka för alla.

Vi hoppas rapporten blir en ögonöppnare för skogsbrukare och politiker och bidrar till en ny inriktning på skogsbruket i Ore Skogsrike – vår hembygd.

Margareta Wikström, ordförande
Naturskyddsföreningen i Rättvik

Ps. WWF, Världsnaturfonden, utsåg 2015 Ore Skogsrike till en Pärla, extra vacker och skyddsvärd natur i Sverige.

Sammanfattning

I norra Ore socken i Rättviks kommun finns ett stort sammanhängande tallskogsområde på förhållandevis låg nivå över havet. Området är sjörikt och skogarna är ännu påtagligt präglade av skogsbränder, och därmed ofta lövrika. Området har en mycket stor betydelse för biologisk mångfald på nationell nivå, och är ur vissa aspekter (skalbaggar) unikt för Nordvästeuropa. Sveaskog är den dominerande ägaren. Idag sker tyvärr en fortsatt fragmentering och minskning av arealen äldre skog genom kalhyggesbruk.

Även om mycket bra gjorts i området med naturskydd, reservat, naturvårdsbränningar och den frivilligt inrättade Ejhedens Ekopark 2005, kvarstår faktum; gamla skyddsvärda brandpräglade naturskogar med tall har under senare år avverkats i en förfärande omfattning. Det gäller i högsta grad skyddsvärda skogar som Naturskyddsföreningen i Rättvik kartlade 2011–2012, och redovisade i en särskild inventeringsrapport från 2013 med namnet "Ore skogsrike – ett levande skogslandskap i Rättviks kommun" (se bilaga 1). Det värsta exemplet är Brännvinsberget med 40 olika rödlistade arter och signalarter.

I den här rapporten redovisas inventeringsresultatet från sommaren och hösten 2017 på Sveaskogs mark i Ore Skogsrike. Många av de besökta skyddsvärda skogarna är avverkningsanmälda och för andra finns planer på avverkning.

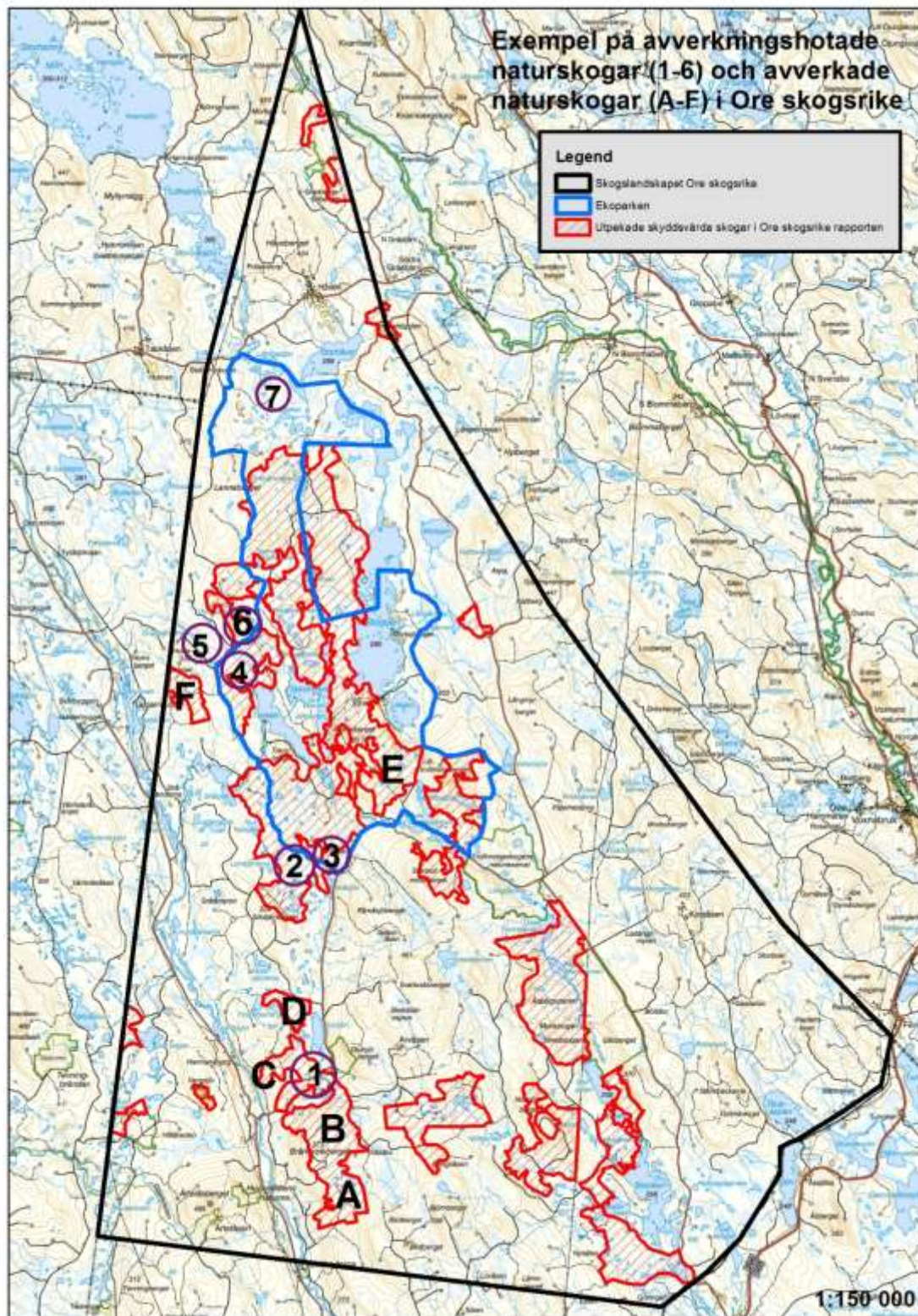
Slutsatsen är att alla kvarvarande skyddsvärda naturskogar/K-skogar (Kontinuitetsskogar, aldrig kalavverkade, se bilaga 2) i Ore Skogsrike måste skyddas. Inventeringar värda namnet måste utföras av Sveaskog, enligt förslagsvis svensk inventeringsstandard eller den modell Länsstyrelserna använder. Inga fler avverkningar kan tillåtas innan dess. Argumenten för detta utvecklas i rapporten och bilagorna.

K-skogarna är de sista skogarna som har viktiga naturvärden knutna till den svenska skogens ekosystem. De ska därför avsättas för att Sverige ska kunna bevara biologisk mångfald och nå de av riksdagen demokratiskt beslutade miljömålen (se bilaga 3).

När det gäller Sveaskogs ekopark Ejheden ska det självfallet inte bedrivas kalhyggesbruk och skogsbruk i parkens K-skogar. Ändå pågår kalhyggesbruk på mer än halva ekoparkens areal. Samtidigt som ungskogar och kalhyggen ingår i ekoparken avverkas gammal skyddsvärd naturskog kant i kant med ekoparken (bilaga 4). Det behövs en översyn av ekoparksplanen och Sveaskogs skogsbruk i Ore Skogsrike.

Inventeringsrapporten från 2013 (se bilaga 1).

Ore Skogsrike. Röda områden är skogar avgränsade i rapporten Ore Skogsrike från 2013. Siffrorna visar skyddsvärda naturskogar inventerade sommaren och hösten 2017 som Sveaskog trots detta tänker avverka. Bokstäverna visar några exempel på skyddsvärda naturskogar utpekade i rapporten från 2013 och som idag är avverkade. Se detaljkartor och bilder på dessa områden längre fram i rapporten. Blå avgränsning är Sveaskogs ekopark Ejheden. Sveaskog är den dominerande ägaren i regionen.

Introduktion om Ore Skogsrike

I norra delen av Rättviks kommun och angränsande delar av Orsa finns ett av Nordvästra Europas största och mest värdefulla tallnatskogslandskap. Det kallas sedan fem år tillbaka för Ore Skogsrike och har i en inventeringsrapport visat sig ha cirka 20 procent skyddsvärd äldre tallnatskog med stark brandprägel (Kirppu och Oldhammer 2013, bilaga 1). Det finns mycket få sådana landskap kvar i Sveriges lågland nedanför fjällen. En rapport från Länsstyrelsen i Gävleborg 2003 visar hur unikt Ore Skogsrike var år 2000 – se nedanstående karta.

Kartan över Dalarna och Gävleborg visar områden som år 2000 hade äldre sammanhängande tallskog. Ore Skogsrike och intilliggande marker i Orsa syns mycket tydligt som en stor mörk yta, här markerad med en blå oval.

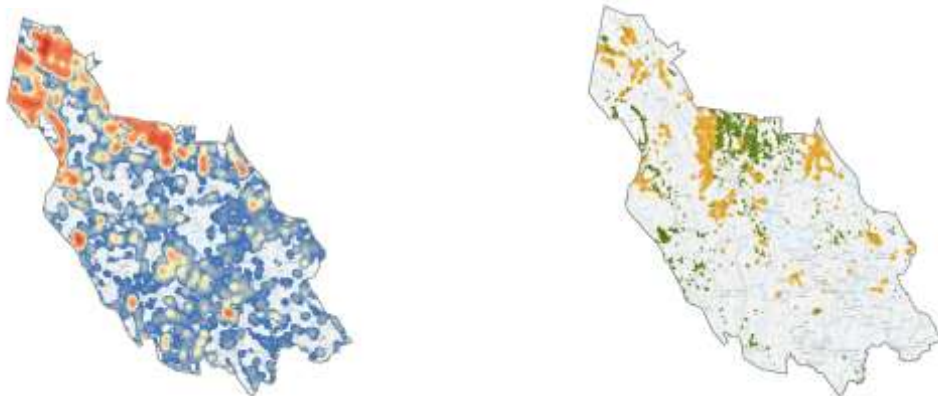
Källa: Länsstyrelsen Gävleborg Rapport 2003:12

Våren 2017 publicerades ett mycket omfattande material från Naturvårdsverket och Metria om var de sista K-skogarna (kontinuitetsskogar - aldrig kalavverkade skogar), finns i norra barrskogsregionen. Av detta material framgår att två av de tio största K-skogsområdena i Dalarna nedan den fjällnära gränsen ligger i Ore Skogsrike.

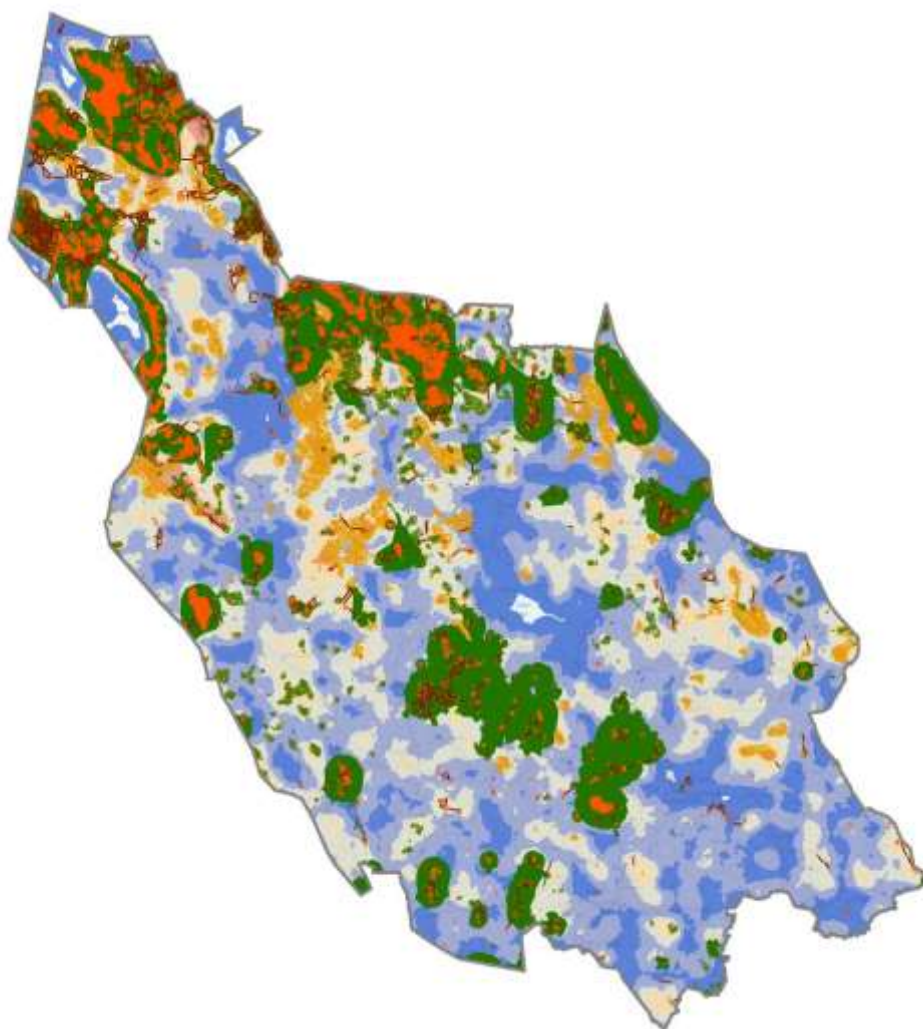
Samma material redovisar också andelen särskilt skyddsvärd skog ansamlad i vissa landskap, så kallade värdekärnor. Även här utmärker sig Ore Skogsrike, liksom i materialet som redovisar spridningsmöjligheter för arter i så kallad grön infrastruktur. Några av nedanstående kartor är hämtade ur detta material. För detaljer hänvisas till originalrapporterna (Ahlkrona m.fl. 2017, Bovin m.fl. 2017).

I ett omfattande material från Naturvårdsverket och Metria 2017 framkom den stora förekomsten av kvarvarande K-skogar (kontinuitetsskogar) i Ore Skogsrike. Området är av Länsstyrelsen klassat som en sk värdeetrakt, men ändå pågår avverkning av värdefulla skogar. På kartan visas de värdeetrakter Länsstyrelsen jobbar med. Ore Skogsrike ligger längst upp till höger.

Kartan till vänster visar andel värdekärna i landskapet. Observera Ore Skogsrike längst upp till höger. Merparten av värdekärnor av större storlek (rödfärgat) som kartan visar ligger i fjällnära skog eller högt belägen skog i nordligt boreal zon. Ore Skogsrike ligger i mellanboreal zon. Kartan till höger visar med habitatmodellering hur värdefullt Ore Skogsrike är.

Lägger man samman all information när det gäller värdetrakter, värdekärnor, K-skogar och spridningsmöjligheter ser kartan ut så här. Områdena kan inte jämföras rakt av eftersom de ligger i olika vegetationszoner och har olika typer av skog. Inget område har så mycket äldre brandpräglad sammanhängande tallnurskog som Ore Skogsrike och Vildmarksriket söder om Siljan, och märk väl, i ett förhållandevis gynnsamt klimatläge.

Att Ore Skogsrike är så värdefullt märks på förekomsten av arter, inte minst hotade skalbaggar. En viktig orsak till detta är att Ore Skogsrike ligger i den mellanboreala zonen (Ahti m.fl.1968), medan de flesta andra gamla tallnaturskogar som finns kvar i Sverige ligger i den nordligt boreala zonen som har ett kärvare klimat.

När Länsstyrelsen Dalarna med Olof Hedgren (2012) som författare gav ut en rapport om hotade skalbaggar på tallved i Dalarna hamnade Ore Skogsrike i högsta skyddsklass och med högsta prioritet i det framtida naturskydds- och naturvårdsarbetet. Hedgrens slutsats om vad som krävs för att slå vakt om den biologiska mångfalden i Ore Skogsrike är kort men kärnfull:

"Bevara mer tallnaturskog eftersom den generellt är rik på ÅGP-arter, särskilt på nydöd tall."

ÅGP är en förkortning för "Åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper" som ges ut av Naturvårdsverket. Det är program som är fokuserade på att rädda rödlistade och hotade arter som befinner sig ett prekärt läge och behöver extraordinära insatser.

Hedgrens generella slutsats om tallnaturskogar i Dalarna blev:

"Områdesskydd är särskilt viktigt för tallmiljöer då naturvärdena ofta kräver lång tid att utbildas, ibland flera hundra år"

När Länsstyrelsen Dalarna 2013 gav ut en rapport om den stora, vackra och hotade skalbaggen raggbock summerade författaren Lars-Ove Wikars följande om situationen för framförallt skalbaggar i Ore Skogsrike:

"Ejheden-Gåsberget är sannolikt det område i Dalarna, och möjligen hela landet, som idag har störst möjligheter att bevara ett ekologiskt landskap med tillhörande processer och arter i den mellanboreala zonen".

"Den viktigaste enskilda åtgärden på både kort och lång sikt är att hindra ytterligare reduktion av naturskogarna genom traditionellt kalhyggesbruk. Detta gäller även inom ekoparken". "För att hindra en fortsatt utarmning är det kritiskt att motverka den fortgående fragmentering som sker genom skogsbruk i landskap med äldre skogar"

När Sveaskog gav ut sin Ekoparksplan för Ejheden 2007 var de första stolta orden i rapporten följande:

"Sveaskog vill inte bara skydda och bevara svensk natur. Vi vill också aktivt återskapa en rik biologisk mångfald i våra skogar".

I samma rapport skriver Sveaskog:

"Ekoparkerna kan genom sin storlek och höga naturvårdsambition fungera som spridningskällor för hotade arter".

Den som besökt Ore Skogsrike på senare år ställer sig ganska snart en fråga med implikationer – vart ska arterna sprida sig när det mesta i landskapet förvandlats eller är på väg att förvandlas till stora kalhyggen och därefter plantager? Är Sveaskogs skogsbruk i Ore Skogsrike verkligen förenligt med bolagets naturvårdsambitioner? Skogsbruket går enligt flera olika oberoende bedömare fram för hårt i Ore Skogsrike, både i och utanför ekoparken.

En snabb titt på satellitbild (t.ex. på Eniro eller hitta.se i vilken dator som helst) över Ore Skogsrike och skogarna väster, norr och öster om ekoparken är chockerande – allt domineras av ett stort lapptäcke av kalhyggen och ungskogar. Det finns inga sammanhängande naturskogsområden kvar. Ekoparken och Ore Skogsrike är fortfarande ett litet ljus i mörkret – men hur länge?

Den här rapporten vill med fakta övertyga läsaren om att Ore Skogsrike är ett unikt landskap och att nuvarande inriktning på skogsbruket drastiskt minskar områdets natur- och upplevelsevärden, både inom och utom ekoparken.

Skogsbruk i ekoparken

Enligt "Ekoparksplan Ejheden" utgörs ekoparken av ungefär 4500 hektar produktiv skog varav 37 procent skyddats tills vidare enligt ett 50-årigt avtal. Detta är naturligtvis glädjande och det finns många pärlor i ekoparken. Men samtidigt utgör andelen produktionsskog för kalavverkning med naturhänsyn (generell och förstärkt) hela 63 procent av den produktiva skogen i ekoparken. På sikt ska endast 46 procent av skogen i ekoparken skyddas, varav mer än 1000 hektar tallskog. Det borde vara mycket mer. Ekologin borde styra över ekonomin i ekoparken.

Några exempel på brister med nuvarande ekoparksplan:

- I ekoparken ingår helt ointressanta ungskogar av tall, men precis intill dem finns äldre tallnaturskog som avverkats eller har avverkningsanmälts. Norra Ormtjärnen är ett sådant exempel. På ena sidan av vägen är det ekopark och ungskog, på andra sidan vägen är det inte ekopark men finns ändå skyddsvärd tallnaturskog (som ska avverkas).
- I ekoparken avverkas tallnaturskog med kalhyggen samtidigt som man pratar om att utveckla naturvärdena på andra platser. Var finns logiken i detta? Vi vet idag att kalhyggesbruk är det enskilt största hotet mot den biologiska mångfalden och de rödlistade arterna i Sverige.
- I "eldens ekopark" (citat från ekoparksplanen) kalavverkas tallskog och markbereds med aggregat, t ex vid Skärtjärnsudden, där förutsättningarna att bränna på udden intill vatten är utmärkta. Bränningsarbetet bör inte fokusera på tillfällen där man bränner över 200 ha i ett svep utan att man optimerar bränningar ur naturvårdssynpunkt istället (bl.a. viktigt att skapa kontinuitet av bränder genom att bränna ofta, samt att man försöker bränna med hög kvalitet, vilket är mycket svårt när man bränner alltför stora områden).
- Flera delar av ekoparken utgörs av intakta sammanhängande naturskogar som borde skyddas i sin helhet, men där produktionsskogsbruk ändå ska bedrivas, enligt ekoplanen. Ett exempel är ekoparkens norra del vid Tjäderlekstjärnen. Med tanke på hur hårt hugget och fragmenterat det mesta är i Ore Skogsrike måste sådana intakta delar av landskapet skyddas i sin helhet, inte hackas sönder. Samma sak gäller tallnaturskogarna vid tjärnarna norr om Vargjägarrens koja. Alla dessa skogar i norra delen av ekoparken får absolut inte avverkas.

I Ekoparksplan Ejheden står bland annat att *"Den procentuella andelen höga naturvärden är mycket hög jämfört med andra ekoparker."* Det är naturligtvis glädjande, men borde öppna upp för att öka ambitionsnivån och inrätta ett större landskap i Ore Skogsrike som verkligen är långsiktigt hållbart, eftersom det finns så mycket äldre tallnaturskog kvar. Om man inte gör det här där möjligheten finns och förutsättningarna är så goda, var ska man då göra det?

Mot bakgrund av vad som framförs i denna rapport och med beaktande av ny forskningsinformation och ny kunskap under senare år borde en översyn göras av ekoparken och dess gränser. Det var trots allt tolv år sedan (2005) som inventeringen av ekoparken gjordes. Alla K-skogar i ekoparken måste självfallet skyddas.

Ändå hugger man

Landskapet utanför ekoparken omvandlas till plantager på ett oåterkalleligt sätt och kalhyggena är generellt större än kalhyggena i ekoparken. Den som med bil passerar kalhyggen kilometer efter kilometer blir ganska bestört. De breder ut sig med en oroväckande hastighet och ligger ofta kant i kant, ej sällan handlar det om gamla tallnaturskogar/K-skogar som avverkas. Visserligen sparas en del på hyggena och på den punkten har det blivit något bättre med åren, men slutresultatet blir ändå ett framtida plantagelandskap. Där det inte är några hyggen utan istället 40-åriga plantager arbetar gallringsskördare. Merparten av landskapet är absolut inte några marker där man kan *"återskapa en rik biologisk mångfald"* enligt Sveaskogs intentioner.

Miljöcertifieringen FSC är bevisligen ingen räddning för Ore Skogsrike. FSC har mest blivit ett skyltfönster där anslutna markägare vill försöka visa allmänheten och marknaden att man bedriver ett ansvarsfullt och hänsynsfullt skogsbruk. Sveaskog uppnår ganska ofta inte ens de förhållandevis låga krav som ställs av FSC. Ett bevis för detta är att Sveaskog 2017 fick en allvarlig anmärkning (ett sk Major CAR) för att upprepade gånger ha åsidosatt hänsynen till höga naturvärden.

Naturskyddsföreningen i Sverige har kartlagt och redovisat hur skogsbolagen år efter år avverkar skyddsvärd skog trots att de är anslutna till FSC (Sahlin 2013). Det mest uppseendeväckande är kanske att bolag och besparingskogor fortsätter med detta trots alla anmärkningar och redovisade dåliga exempel. Det var också orsaken till att Naturskyddsföreningen hoppade av FSC-samarbetet redan 2010.

De sista skyddsvärda naturskogarna avverkas nu i alltför hög utsträckning om vi ska lyckas bevara artrika och besöksvänliga skogar. Detta är särskilt tydligt inom Ore Skogsrike, och det gäller tyvärr även Sveaskogs ekopark. Alla inblandade vet att vi inte kan fortsätta att omvandla de sista naturskogarna om vi ska lyckas leva upp till målet om en bevarad mångfald. Å andra sidan tillämpas inte denna vetskap på ett stringent sätt. Skogspolitiken förordar frihet under ansvar för skogsbruket, och staten och skogsbruket har ett gemensamt ansvar att arbeta för att uppfylla miljömålen. Tyvärr visar pågående skogsbruk i Ore Skogsrike att detta arbete har mycket allvarliga brister.

Systemfelet i svensk skogspolitik som vi bevittnar är så allvarligt att några krafter i regering och riksdag nu måste ingripa. Den passiva hållning vi ser år efter år med ett politiskt sanktionerat utarmande och ekosystembytande industriskogsbruk kan inte få fortsätta. Snart är alla naturskogar borta. Det är en tydlig lärdom som framgår inte minst av denna rapport.

Ett exempel på FSC som skyltfönster, här på stora banderoller i IKEA-varuhuset 2017, med en vacker lövskog i bakgrunden. IKEA stöder FSC med motiveringen att det innebär ett "ansvarsfullt skogsbruk" enligt texten ovan. Jämför detta med FSC-hyggena i Ore Skogsrike i denna rapport och exemplet Brännvinsberget. Foto: Bengt Oldhammer

Öster om ekoparken på Sveaskogs mark är det sådana här hyggen kilometer efter kilometer. I bakgrunden plantage. Foto: Bengt Oldhammer

Lannaberget nära ekoparkens västra sida på Sveaskogs mark i Ore Skogsrike. *"Anledningen till att tre av fyra rödlistade skogsarter minskar är omvandlingen av kontinuitetsskogar till produktionsskogar. Utformningen av skogsbruket, och särskilt trakthyggesbruket, bedöms därför vara den faktor som har starkast negativ inverkan på skogens arter"* enligt ArtDatabanken vid Sveriges Lantbruksuniversitet (Larsson m.fl. 2011). Foto: Bengt Oldhammer

Till vänster avverkad tallnaturskog kant i kant till ekoparken i nordvästligaste delen av ekoparken. Observera ungskogen (plantage) i kanterna till den nya avverkningen. Till höger gammal vrakad tallåga som ligger på ett hygge. Ett idag mycket värdefullt substrat för rödlistade arter. I bakgrunden ekoparken. Skog med gamla grova lågor bör alltid sparas i sin helhet och det räcker inte med enstaka sparade träd intill. Hur ska det nybildas sådana här substrat när man alltid friställer dem på hyggen som blir plantager? Samma sak gäller skog med gamla levande träd. Foto: Bengt Oldhammer

Om det är någon markägare där kraven ska ställas högt är det naturligtvis hos Sveaskog som ägs av svenska folket. Att bolaget är vinstdrivande och ska leverera pengar till statens kassa är förstås absurt när vinstkravet resulterar i att värdefull naturskog avverkas, skog som det tar århundraden att återskapa. Dessutom är det inte precis någon brist på pengar i statskassan. Svensk ekonomi är urstark. Politikernas beslut om vinstkravet krockar med politikernas beslut om att skydda naturen enligt beslutade miljömål och internationella överenskommelser.

Därför bör ägardirektiven för Sveaskog ändras och här måste våra politiker sätta ner foten och kräva en förändring så att staten blir en förebild i arbetet att nå demokratiskt beslutade miljömål i skogen. Detta borde alla seriösa politiker stå upp för. Skogsbrukets ekonomer kan inte få bestämma i den omfattning de gjort och fortfarande gör idag. Ett enkelt beslut av regeringen kan alltså utan kostnader i budgeten kraftig öka miljöhänsynen i Sverige.

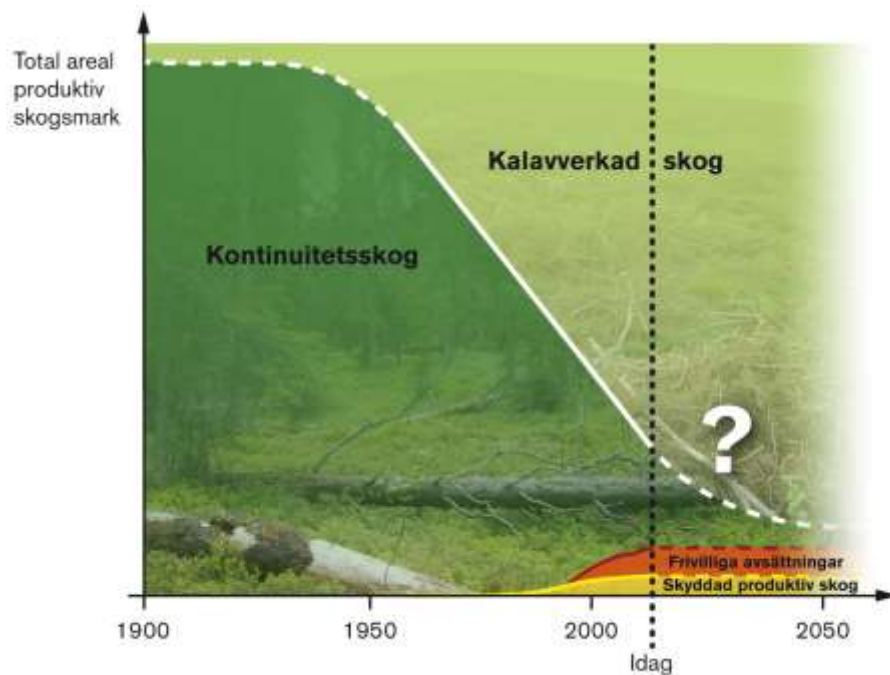
Idag skyddar Sveaskog cirka 7 procent av sin skog i lite större sammanhängande områden enligt en granskning av Nilsson (2015). Det är förvisso bättre än många andra skogsägare, men samtidigt omklassas och avverkas områden som en gång var skyddade. Dessutom borde arealen skog i större sammanhängande landskap vara minst 20 procent, exklusive generell hänsyn.

Sveaskogs naturvårdschef Stefan Bleckert yttrade sig 2017 positivt om arbetsmodellen med skogsriken (Ore Skogsrike, Vildmarksriket, Venjans Skogsrike...rapporterna finns på nätet) i Dalarna där särskilt mycket naturskog sparas i vissa områden. Detta gjorde han i samband med att han pläderade för mer restaurering av skog söderut i Sverige eftersom där inte finns de naturvårdskvaliteter och naturskogsarealer som exempelvis Ore Skogsrike har. Det är ett bra resonemang som de flesta nog håller med om, men i praktiken hugger Sveaskog och andra bolag i de "Skogsriken" som finns i Dalarna. Vad är det för logik att restaurera skog på en del håll i Sverige och föröda starkt skyddsvärda naturskogar på andra håll? Sveaskogs naturvårdskoncept håller inte när det synas i sömmarna. Se vidare Nilsson (2015) för detaljer.

Som tidigare nämnts kom ett nytt utredningsmaterial från Naturvårdsverket och Metria 2017. Det är oerhört viktigt att statens skogsbolag Sveaskog föregår med gott exempel och avsätter alla de K-skogar som har betydande naturvärden på deras skogsinnehav. I ekoparker och i Ore Skogsrike som är så unikt ska K-skog inte avverkas alls. Därmed skulle också Sveaskogs naturvårdambitioner kunna vara en förebild för övriga landets skogsägare.

Kalhygge i ekoparken. Sveaskog hugger sönder och fragmenterar ekoparken. Alla K-skogar i den måste bevaras intakta. Foto: Bengt Oldhammer

Ska vi hugga även de sista skyddsvärda naturskogarna/kontinuitetsskogarna eller ska vi försöka rädda den biologiska mångfalden i skogslandskapet? Diagrammet är från rapporten Tillståndet i skogen – rödlistade arter i ett nordiskt perspektiv, utgiven av ArtDatabanken vid Sveriges Lantbruksuniversitet (Larsson m.fl. 2011).

Exemplet Brännvinsberget 2013

Detta exempel diskuterar hanteringen av Brännvinsberget som avgränsades som ett skyddsvärt objekt i rapporten Ore Skogsrike 2013, men som Sveaskog ändå ville avverka 2013. Hela området var drygt 800 hektar sammanhängande skog, alltså precis sådana stora naturskogsobjekt som ska prioriteras för skydd. Idag 2017 är större delen av området avverkat. Ytterligare avverkningsanmälningar finns. Hela naturskogsområdet är snart ett minne blott. Hanteringen av detta fall av Sveaskog och ansvariga myndigheter är skrämmande. Här följer en kort historik med en avslutande summering.

När rapporten Ore Skogsrike kom 2013 var Sveaskogs ansvariga snabba att avfärda resultatet med att man redan hade skyddat nog med skog i Ore. Man ville därför inte alls lyssna på naturvårdens synpunkter. Brännvinsberget blev ett första och konkret testfall.

Skogen var påverkad och därmed inte tillräckligt skyddsvärd, menade bolagets ansvariga. Det här är ett standardargument hos skogsbruket och dessutom ett långsökt sådant eftersom alla skogar i Sverige är mer eller mindre påverkade. Tyvärr finns en schablonbild av hur en "riktigt skyddsvärd skog" ska se ut som inte stämmer med verkligheten, särskilt då tallnaturskog (för en översikt med referenser om tallskogens naturvärden se artikel av Oldhammer och Kirppu 2013 i Svensk Botanisk Tidskrift).

Naturskyddsföreningen i Rättvik kontrade med en kompletterande inventering som utfördes under en dag hösten 2013 i ett par avverkningshotade områden vid Brännvinsberget. Resultatet blev 40 olika signalarter, varav 26 rödlistade. Skyddsvärdet var mycket högt med andra ord.

Vid en exkursion till Brännvinsbergets konfliktområde deltog bland annat representanter för Naturskyddsföreningen i Rättvik, Sveaskog och Rättviks kommun. Sveaskog hävdade genast att det var för lite död ved för att spara området. Ett märkligt resonemang eftersom en stor del av de 40 påträffade signalarterna i området kräver tallnaturskog med död ved.

Enligt Sveaskogs inventeringsmetodik (som inte tar hänsyn till arter!) krävs bland annat 16 lågor, döda träd på marken, per hektar för att en skog kan vara aktuell för skydd enligt deras egendomliga synsätt. När en räkning av antalet lågor gjordes på platsen under exkursionen blev antalet lågor 26! Alltså var det en skyddsvärd skog enligt Sveaskogs sätt att inventera. Det här var något snopet eftersom räkningen gjordes i ett parti där Sveaskogs representanter tyckte det var tämligen obefintligt med död ved.

Sveaskogs ansvariga kontaktade Länsstyrelsen. I samförstånd med Sveaskog bestämdes 2014 att Sveaskog fick ansvara för en ny inventering av naturskogarna vid Brännvinsberget och andra platser i Ore Skogsrike. Skogsstyrelsen anlätades som inventerare av skogarna. Det materialet sekretessbelades sedan. Rättviks Naturskyddsförening har inte fått ta del av materialet varken från Skogsstyrelsen eller Sveaskog. Det kan inte kallas öppenhet som är ett av Sveaskogs värdeord, trots att Naturskyddsföreningen är helt öppen med alla sina inventeringsresultat. Att Skogsstyrelsen mot betalning gör sådana här sekretessbelagda inventeringar åt skogsbolagen när den samtidigt ska vara en opartisk granskande tillsynsmyndighet är inte särskilt trovärdigt.

Senare framkom uppgifter om att Brännvinsberget inte skulle kalhuggas utan avverkas med en ny mirakelmetod kallad "mosaikhuggning". Det kan ju låta som en bra kompromiss i allmänhetens öron. Dessvärre är avverkning av träd i skyddsvärd naturskog starkt negativt. Vid närmare eftertanke är det ganska självklart eftersom den framtida döda veden försvinner, alltså substraten för de rödlistade arterna (se faktaruta om mosaikhuggning). Bättre är i så fall att använda mosaikhuggning och andra experiment i vanlig produktionsskog. I skyddsvärda naturskogar ska bevarande och fri utveckling vara förstahandsvalet och bränning en skötselmetod.

Vid Brännvinsberget och Ore Skogsrike finns flera arter som är beskrivna i nationella åtgärdsprogram, ÅGP (Petterson 2013, Wikars 2014). Ett par arter som hösten 2013 hittades vid Brännvinsberget finns beskrivna i ett av dessa åtgärdsprogram. Arterna lever på självgallrad tall i tallnaturskog och det går bra med kläna träd och skuggiga miljöer. Vid Brännvinsberget fanns många sådana nydöda och stående tallar, vilka för övrigt i en nära framtid skulle bli till de lågor Sveaskog tycker om att räkna.

Sveaskog har under senare år avverkat flera områden vid Brännvinsberget med mosaikhuggning (se denna film som visar hur det ser ut <https://www.youtube.com/watch?v=btH64kdeoms&feature=youtu.be>) utan att samråda med Naturskyddsföreningen. Under gångna vintern avverkades även området med 40 rödlistade arter och signalarter.

Summering

När finska och ryska naturvårdsexperter 2016 besökte Brännvinsberget fann de att skogen var ett självklart skyddsobjekt (Oldhammer och Säfve 2017). Det var egentligen ingen nyhet eftersom Naturskyddsföreningens inventeringar med 40 olika påträffade signalarter och rödlistade arter är fakta som talar för sig själv. Ändå höggs

Brännvinsberget. Alla tre statliga aktörer agerade fel på en rad punkter enligt vårt synsätt.

Länsstyrelsens tillkortakommanden

I ett tidigt skede 2013–2014 yttrade sig Länsstyrelsen (diarienummer 511-10574-2013) om rapporten Ore Skogsrike. Man hänvisade till skydd genom FSC-certifieringen och frivilliga insatser, vilket idag framstår som minst sagt naivt. Resultatet kan beskådas på plats. Hela området är skövlat och förstört. Faktum är att Brännvinsberget helt avfärdades som skyddsobjekt av Länsstyrelsen då det ansågs för påverkat. Den slutsatsen drogs anmärkningsvärt nog utifrån studier av kartor i datorn från skrivbordet i Falun, plus information om gödsling från Sveaskog. Arterna och landskapsperspektivet brydde man sig inte om, vilket var än mer anmärkningsvärt. Pengar för mer inventering fanns inte för området hävdades det. Eftersom Naturskyddsföreningen i Rättvik anhöllit om reservat och skydd hade en sådan inventering före beslut varit i högst grad relevant, ja en skyldighet av Länsstyrelsen som myndighet.

I ett brev 2014 från Naturvårdsverkets kontaktperson i skogsfrågor, Olle Höjer, till Länsstyrelsen Dalarna skrev han beträffande Brännvinsberget att han gärna såg att *”länsstyrelsen bedömer lokaler med ett stort antal skyddsvärda arter i fält, i synnerhet områden med flera hotade arter. Regeringen har i proposition 2013/14:141 tydliggjort att skogar med höga naturvärden ska skyddas från avverkning.”* Länsstyrelsen gjorde trots detta inga fältinventeringar i området. Idag ser vi resultatet av det ”samarbete” Länsstyrelsen och Sveaskog hade.

Områdena i rapporten Ore Skogsrike är skyddsvärda. De var skyddsvärda när rapporten kom och de är skyddsvärda idag. Länsstyrelsens agerande vid Brännvinsberget har varit beklämmande och bland annat resulterat i att nästan hela Brännvinsberget är förstört. Det gäller även områden för arter som återfinns i särskilda åtgärdsprogram, alltså arter som en länsstyrelse är skyldiga att arbeta extra aktivt med för att skydda åt framtiden.

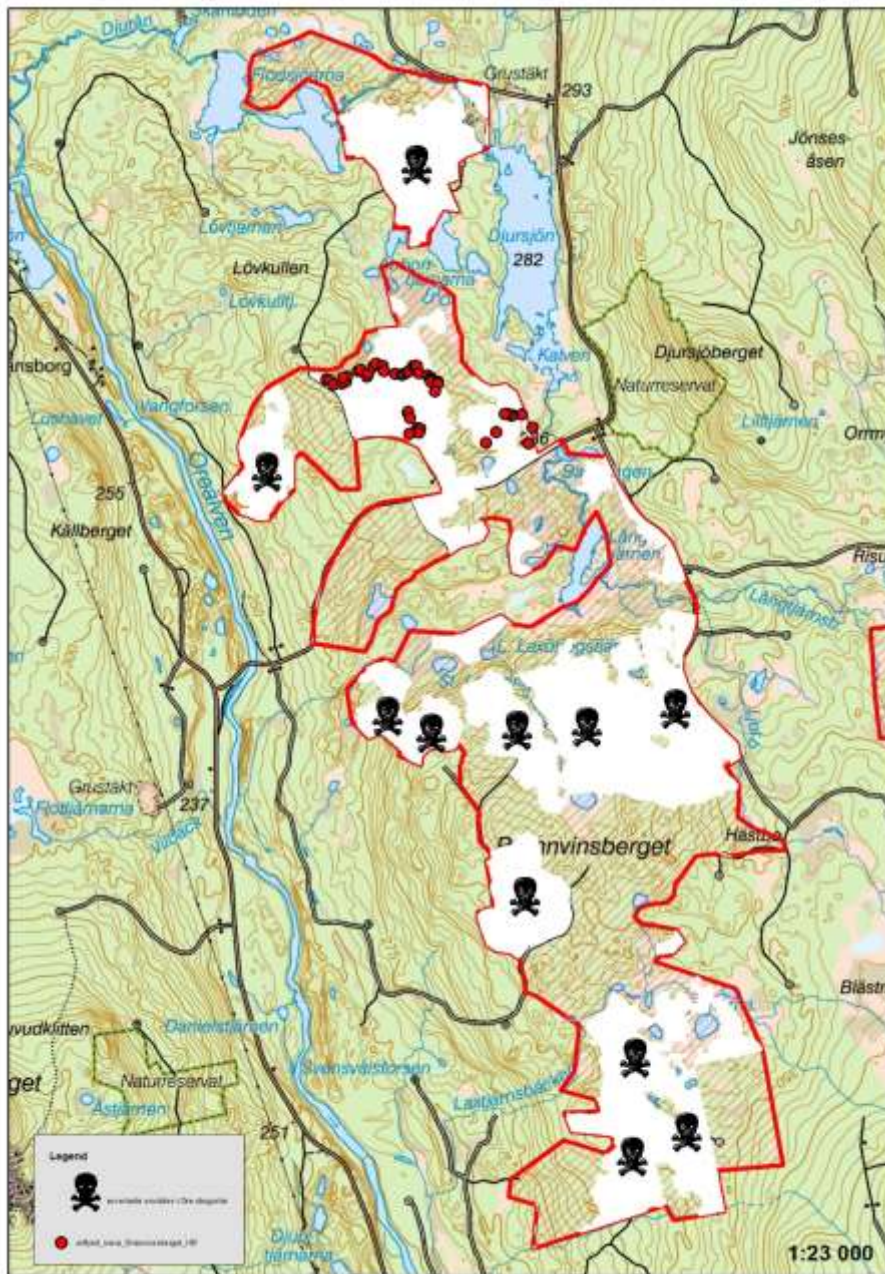
Skogsstyrelsens tillkortakommanden

Skogsstyrelsen har inte bevakat de värdefulla naturskogarna eller informerat Naturskyddsföreningen om vad som pågått. Inventeringar av avverkningsanmälda objekt har inte skett. Skogsstyrelsen har inte kunnat förena sin myndighetsutövning med sina sekretessbelagda inventeringsuppdrag i Ore Skogsrike åt Sveaskog. Hade Naturskyddsföreningen i ett tidigt skede fått reda på att Brännvinsberget inte inventerats av Skogsstyrelsen hade den kunnat slå larm och gjort egna inventeringar. Nu skedde allt i det tysta och Brännvinsbergets skogar finns inte längre.

Några av Sveaskogs tillkortakommanden

Sveaskog lovade Länsstyrelsen i en uppgörelse att inventera skogarna i Ore Skogsrike. Skogsstyrelsen fick uppdraget men rapporten offentliggjordes inte. Brännvinsberget brydde sig Sveaskog inte alls om att inventera (uppdagades det 2017), vilket är minst sagt anmärkningsvärt. Naturskyddsföreningen informerades inte vid en enda avverkningsplanering vid Brännvinsberget som utlovats. Sveaskog avverkade istället skyddsvärd skog, trots att Naturskyddsföreningen i Stockholm 2014 gjorde en FSC-anmälan, klagomålsärende, om skogen vid Brännvinsberget där 40 signalarter hittats. Sveaskog lovade då att återkomma med en egen inventering och kommentar till certifieraren, men det struntade Sveaskog i. Det inventeringsresultatet och den kommentaren har fortfarande inte kommit. Istället har Brännvinsberget skövats i strid med bland annat FSC-certifieringen.

Naturskyddsföreningen har hösten 2017 gjort ett nytt klagomålsärende om Brännvinsberget med 40 naturvårdsarter samt ytterligare ett klagomål om en skyddsvärd tallnaturskog som är avverkningsanmäld vid Brännvinsberget (område 1 i resultatdelen)

Brännvinsbergets artrika skogar som beskrevs av Naturskyddsföreningen i rapporten Ore Skogsrike 2013 (avgränsade med röd linje) är idag till större delen skövlade (dödsallar). Området med de röda prickarna, som anger rödlistade arter och signalarter, inventerades sommaren-hösten 2017. Trots höga naturvärden vidhåller Sveaskog att det området också ska avverkas.

Faktaruta: Därför fungerar inte Sveaskogs mosaikhuggning

- Framtida död veden försvinner, och därmed arterna som lever på den.
- Den naturliga processen med självgallring upphör. Det är det som insektsarterna på nydöd tall behöver, varv flera starkt hotade.
- Dynamiken med brand upphör eftersom plantager inte kan skötas med brand. Utan branddynamik försvinner arterna.
- Naturskog med branddynamik måste (naturligtvis) skötas med brand, inte med markberedning och sedvanligt plantageskogsbruk.
- Arterna på kvarvarande substrat är i de flesta fall förmodligen levande döda om man mosaikhugger, i alla fall med tanke på hur landskapet oåterkalleligt omvandlas just nu.
- Naturskyddsföreningens fynd är bara en del av de förekomster som finns, registrerade just vid det inventeringstillfället. Det finns fler förekomster och det varierar över tid.
- I likhet med de flesta andra skogsbolag så inventerar Sveaskog inte arter. Detta är en stor brist, och bidrar till en oförmåga att upptäcka skyddsvärd skog.

Bild från Brännvinsberget med 40 olika rödlistade arter och signalarter som avverkats av Sveaskog i samförstånd med Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen. Foto: Sebastian Kirppu

Flerhundraåriga torrakor med gamla bohål och hotade lavar friställs på blåsiga hyggen. Fullständigt oacceptabelt. Skogar med sådana här otroligt vackra och skyddsvärda relikter ska alltid sparas. Det här liknar skogsbruk från 1970-talet. Bilden är från Brännvinsberget. Foto: Sebastian Kirppu

Brännvinsbergets artrika skogar med gammal död ved. Här har Sveaskogs gjort ett stort nummer av att ha sparat en avklippt tall intill denna flerhundraåriga tallåga. Det här visar på inkompetens och bristande intresse. En låga, torraka, torrträd, högstubble och gammeltall är en del av ett ekologiskt sammanhang och kan inte lämnas som ett fragment ute på ett hygge. Hela miljön måste skyddas. Foto: Sebastian Kirppu

Område A - Avverkade naturskogar i södra delen av Brännvinsberget – se karta sid 8
Foto: Sebastian Kirppu

Område B - Avverkade naturskogar i mellersta delen av Brännvinsberget – se karta sid 8 Foto: Sebastian Kirppu

Område C - Avverkade naturskogar i nordvästra Brännvinsberget – se karta sid 8
Foto: Sebastian Kirppu

Område D – Avverkad naturskog vid Flodsjöarna norr om Brännvinsberget – se karta sid 8 Foto: Sebastian Kirppu

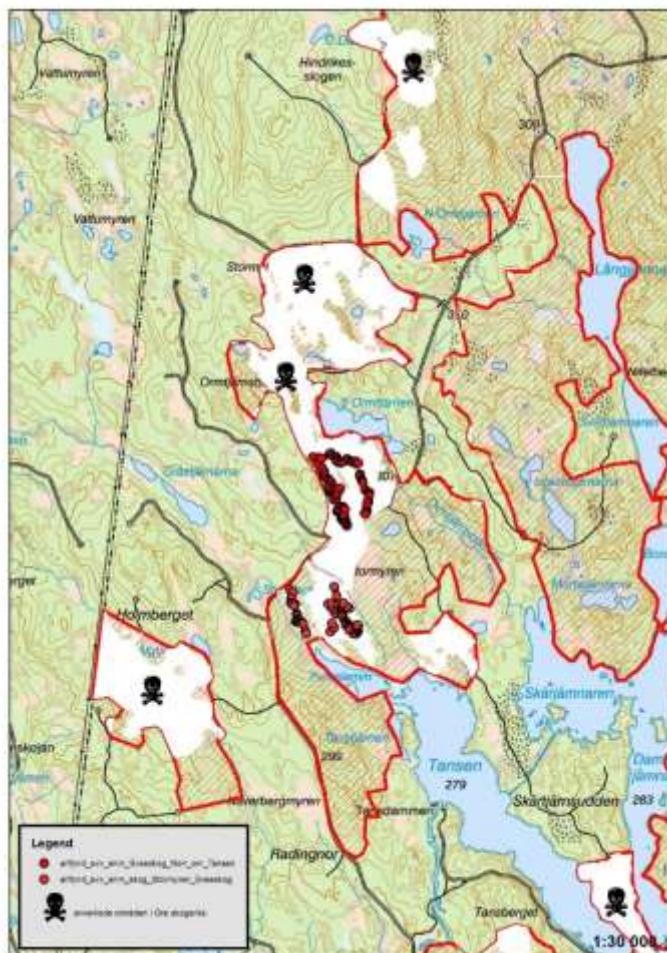

Exemplet Södra Ormtjärnen 2017

Exemplet med den år 2017 avverkningsanmälda skogen vid Södra Ormtjärnen visar hur Sveaskog fyra år efter att rapporten Ore Skogsrike publicerades inte brydde sig om dess inventeringsresultat och slutsatser om att skogen vid Södra Ormtjärnen borde skyddas.

Avverkningsanmälan resulterade i ett FSC-klagomål från Naturskyddsföreningen (se bilaga 4), och var för övrigt startskottet för denna rapports arbete, tillsammans med återkommande "larmrapporter" från olika håll om hårdhänt skogsbruk med omfattande kalhyggen i Ore Skogsrike.

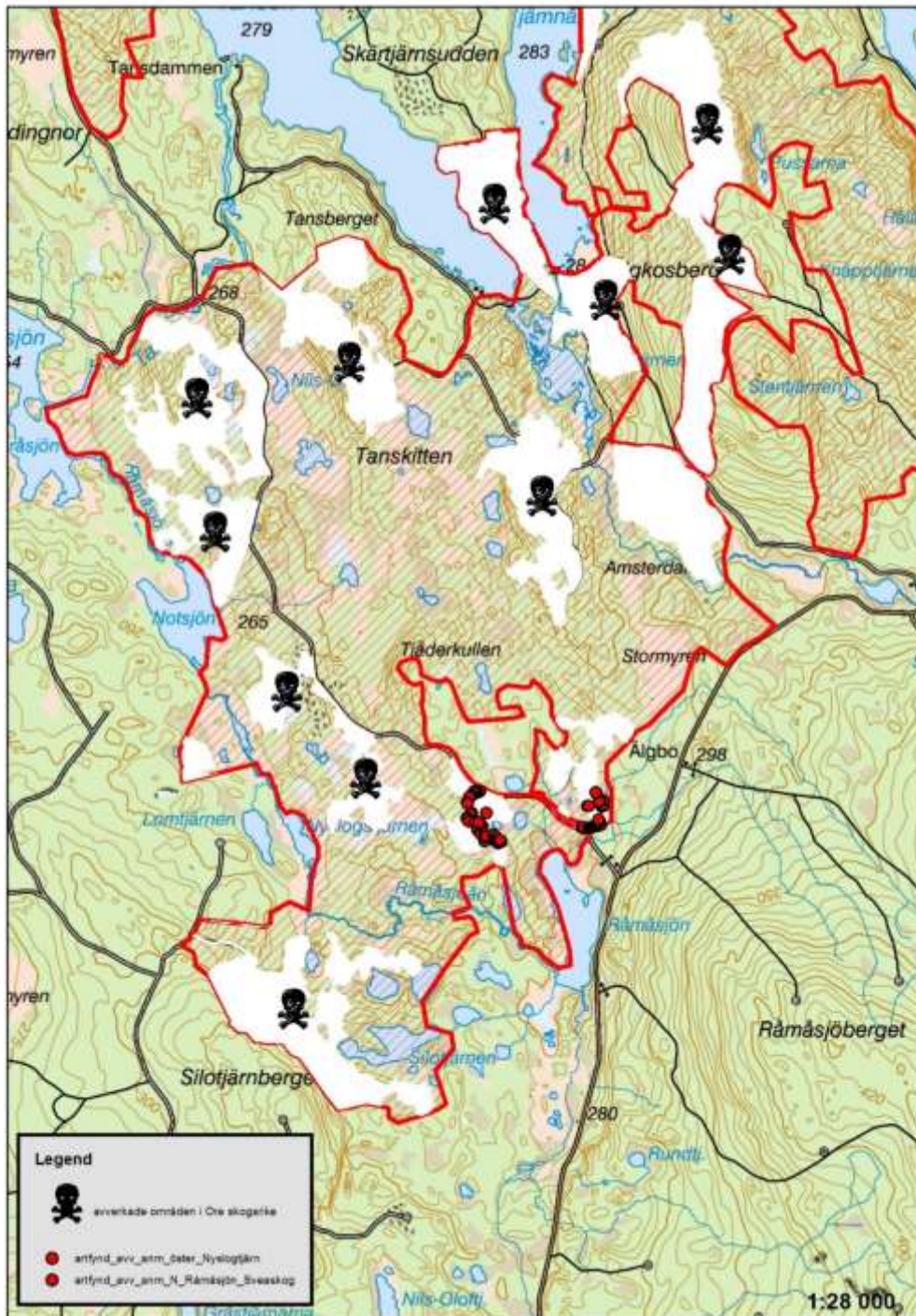
Trots gammelskog och mängder av förekomster av rödlistade arter hade alltså Södra Ormtjärnen anmälts för slutavverkning 2017. Södra Ormtjärnen ligger dessutom precis intill ekoparken och borde ha prioriterats högre. Sommaren 2017 fick Sveaskog ytterligare inventeringsmaterial från Naturskyddsföreningen om rödlistade arter från det avverkningsanmälda området. Ändå vidhåller Sveaskog att området ska avverkas, denna gång med mosaikhuggning. Naturskyddsföreningen har därför gått vidare med fallet. Mosaikhuggning är inte lösningen av hur den biologiska mångfalden ska bevaras i Sveriges sista skyddsvärda naturskogar (se faktaruta ovan).

Vid Södra Ormtjärn visar döds skallarna var Sveaskog har avverkat skyddsvärd naturskog utpekad i rapporten Ore Skogsrike (avgränsade med röd linje). Naturskogen med de röda prickarna vid Södra Ormtjärn ska avverkas av Sveaskog trots att den är skyddsvärd och hyser många rödlistade arter. Den angränsar till ekoparken.

Exemplet Söder och öster om Tansen

Det här exemplet visar hur Sveaskog avverkat i det område söder och öster om Tansen som pekades ut i inventeringsrapporten Ore Skogsrike. Området ligger delvis i ekoparken men har ändå avverkats och fragmenterats.

Dödsfallarna visar avverkade skyddsvärda naturskogar utpekade i rapporten Ore Skogsrike (avgränsade med röd linje) söder och öster om Tansen. De röda prickarna visar skyddsvärd naturskog som ska avverkas.

Dessa flygbilder är ett exempel på hur utpekade skyddsvärda naturskogar i rapporten Ore Skogsrike (2013) har avverkats av Sveaskog. De röda prickarna visar fynd av skyddsvärda arter som skogsbruket ska ta hänsyn till. På nedre kartan ses hur nästan alla av dessa idag ligger på ett hygge.

Det är enligt FSC krav på att naturvärdesbedömningar av skogen ska genomföras inför en avverkning. I de exempel vi tar upp i denna rapport visar det sig att Sveaskog avverkat skyddsvärda skogar trots att vi påtalat dem om skogarnas naturvärden.

Område E - Avverkade naturskogar i vid Älgkosberget i Väster om Storejen i Ore skogsrike – se karta sid 8 Foto: Sebastian Kirppu

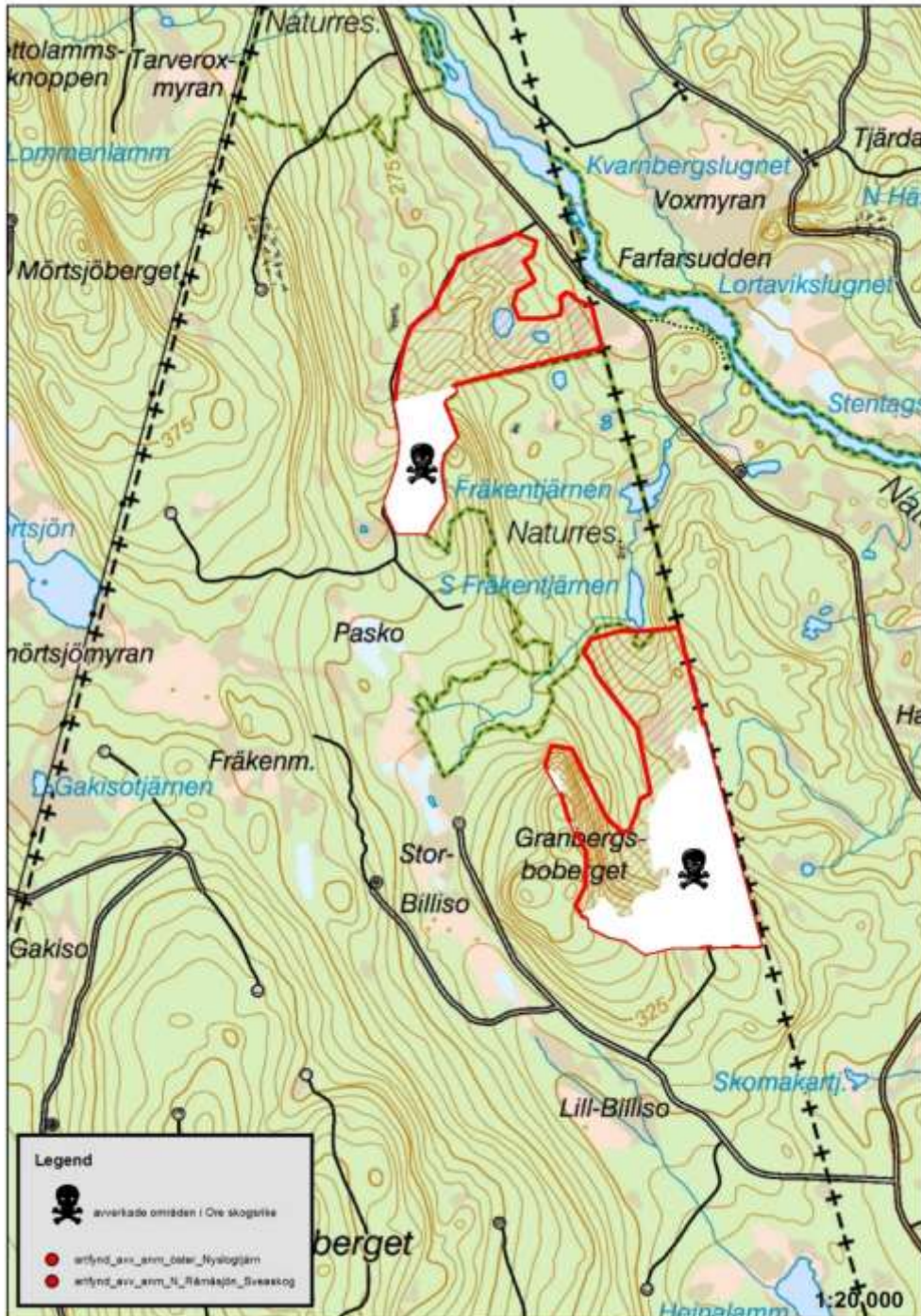
Område F - Avverkade naturskogar i Holmberget (Foto: Sebastian Kirppu) – se karta sid 8

Exemplet Granbergsboberget med Fräkentjärnen

Som framgår av kartan här bredvid har Sveaskog även avverkat i dessa områden som utpekades i rapporten Ore Skogsrike. Extra anmärkningsvärt är att Länsstyrelsen inte reagerade när Sveaskog avverkade intill Fräkentjärnens naturreservat. Här fanns ju goda möjligheter att utöka reservatet.

Skyddsvärd naturskog utpekad i rapporten Ore Skogsrike (avgränsade med röd linje) har avverkats (dödsallar) av Sveaskog i nordligaste Ore socken, Det har även skett kant i kant till ett naturreservat. Länsstyrelsen har inte reagerat.

Vad säger forskningen

Det finns naturreservat, nyckelbiotoper och en ekopark i Ore Skogsrike. Bra. Ska inte det räcka undrar många? Svaret är baserat på forskningsfakta - det räcker inte. I Rättviks kommun är cirka 1,5 procent (siffror från slutet av 2016) av den produktiva skogsmarken formellt skyddad. Frivilligt skydd av delvis okänd kvalitet tillkommer, men hur länge? Vi vet inte ens om ekoparken är skyddad mer än i 50 år, dvs mindre än hälften av ekoparken, eftersom det bedrivs kalhyggeskogbruk i den.

För att bevara arter för framtiden i livskraftiga populationer måste stora arealer i större landskap skyddas. Det handlar om tröskelvärden som inte får underskridas eftersom arter då på sikt försvinner. Dessa tröskelvärden innebär att minst 30 procent av landskapet där arterna lever måste bevaras intakt. Det är lägre för en del arter och högre för andra. Att skydda 20 procent (vilket man inte heller gör) räcker inte för alla arter.

För den som inte förstått detta ska här hänvisas till Ilkka Hanski bok "Messages from Island" (2016). Han förklarar varför just 30 procents skog eller mer måste sparas i särskilda "conservation landscapes" där de olika sparade områdena har konnektivetet. *"The important point is that many species have their extinction thresholds below 30 %"*, skriver Ilkka Hanski.

Det betyder att arter kan förväntas överleva långsiktigt bara om 30 procent eller mer sparas. Egentligen handlar detta i grund och botten om att skapa en fungerande grön infrastruktur (se faktaruta längre ner) i landskapet där arterna kan överleva. Eftersom arterna kräver en viss mängd sammanhängande habitat används ofta habitatmodellering för att avgöra var arterna kan trivas och överleva på bästa sätt. Detta leder i sin tur vidare till att det är bäst att fokusera på värdetrakter där det är gott om skyddsvärda miljöer, ofta kallade värdekärnor eller värdeobjekt.

Det är mest funktionellt att koncentrera hänsynen i vissa värdetrakter, och därmed förstås upphöra med att utarma skogarna ytterligare i dessa värdetrakter. Det vi ser i Dalarna är att det sparas och skyddas lite mer skog i vissa värdetrakter (men ändå helt otillräckligt), men att markägarna sedan fortsätter att utarma intilliggande skogar på ett ohållbart sätt i samma värdetrakter. Var finns logiken och ansvarstagandet i detta om syftet med naturskyddet är att långsiktigt rädda den biologiska mångfalden?

Idag är mindre än tre procent av den produktiva skogsmarken nedan fjällskogen formellt skyddad i Sverige och i mellersta Sverige är siffran 2,1 procent. Utan tvekan är det strategiskt riktigt att skydda maximalt i de få kvarvarande landskap där möjligheten ännu finns att skapa höga andelar mer naturlig skog över stora arealer, såsom i Ore Skogsrike. Utslaget på hela Sverige blir det ändå försumbara arealer, även om det för vissa markägare kan bli höga procent i vissa avgränsade landskapsavsnitt.

Det här resonemanget är absolut inget nytt men har negligerats i årtionden. För en översikt och genomgång av vetenskapliga källor och de krav som ställs för att arterna ska överleva rekommenderas läsning av Viktor Säfves kapitel "20 % eller hur mycket är nog..." i boken Skogslandskap farväl, utgiven av Naturskyddsföreningen Dalarna 2017.

Vad som är ett landskap kan diskuteras men enligt Hanski (2016) bör "conservation landscapes" vara 10 000 hektar eller större. Konceptet med Skogsriken i Dalarna har lagt sig på minst 50 000 hektar. Ju större desto bättre eftersom det bara är i stora landskap det finns möjlighet att uppnå ekosystem med resiliens (möjlighet att stå emot

yttre påverkan - något som inte minst är viktigt i tider av klimatförändringar, jmf Säfve 2017). Resiliens i skogslandskapet är för övrigt något som riksdagspolitikerna beslutat om (bilaga 3).

Det nya inventeringsmaterialet med K-skogar i Sverige öppnar upp för bättre och mer skydd av skog och för en bättre ekologisk landskapsplanering av olika markägare. Det finns utan tvekan stora arealer K-skogar i Dalarna som måste skyddas. Detta ligger också helt i linje med det nystartade arbetet med grön infrastruktur som Länsstyrelserna är ansvariga för (se faktaruta nedan).

Summering utifrån forskarna synpunkter och aktuell kunskap

Mer skog måste sparas i Ore Skogsrike och dagens kalhyggesbruk och mosaikhuggning i äldre tallnurskog (K-skog) måste helt enkelt upphöra. Det blir kontentan av forskarnas rekommendationer och materialet från Metria och Naturvårdsverket som kom våren 2017, samt förstås inventeringsresultatet i denna rapport.

Kalhyggesbruk ska inte förekomma i ekoparken överhuvudtaget eftersom ekologiska värden ska styra över de ekonomiska. Kalhyggesfritt skogsbruk utanför ekoparken bör utvecklas i befintliga produktionsskogar (men inte i skyddsvärda K-skogar!).

Länsstyrelsen måste jobba mer aktivt med Ore Skogsrike och intilliggande marker i Orsa kommun norr om Torsmo och norrut upp mot Värmdersåsen och Finnsjön (där det tyvärr också tillämpas ett brutalt storskaligt kalhyggesbruk av bland annat Orsa besparingsskog). Om allt detta blir verklighet kanske vi kan få ett storlandskap med 20–30 procent skyddad naturskog? Det är nu eller aldrig – chansen återkommer inte. Att i en kommande framtid börja restaurera landskapet på grund av dagens ohållbara skogsbruk kommer att ta hundratals år i Ore Skogsrike. Den här beskrivna ambitionsnivån har också starkt stöd i det arbete som pågår med grön infrastruktur, allt enligt riksdagens beslut (se bilaga 3) om att bevara den biologiska mångfalden i Sverige.

Faktaruta: Grön infrastruktur

Grön infrastruktur är en viktig del i Sveriges arbete för biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Fram till hösten 2018 ska landets länsstyrelser ta fram regionala handlingsplaner för grön infrastruktur.

Grön infrastruktur definieras som ett ekologiskt funktionellt nätverk av livsmiljöer och strukturer, naturområden samt anlagda element som utformas, brukas och förvaltas på ett sätt så att biologisk mångfald bevaras och för samhället viktiga ekosystemtjänster främjas i hela landskapet.

Grön infrastruktur ställer frågor som vi inte ställt förut, genom att lyfta ekosystemens funktionalitet, fokusera på kvalitet, sammanhang och avstånd i landskapet samt på möjligheter för arter att sprida och förflytta sig i landskapet. Arbetssättet skapar olika mervärden i samhället som bidrar till nya perspektiv.

I praktiken innebär arbetet med grön infrastruktur att skydd, bevarande, restaurering och återskapande av livsmiljöer, ekosystemfunktioner och naturliga processer beaktas i såväl fysisk planering och pågående mark- och vattenanvändning som i brukande och förvaltning av naturresurser. Bevarande av och insatser för grön infrastruktur behöver betraktas som en självklar tillgång för den lokala och regionala utvecklingen.

För att uppnå syftet med grön infrastruktur behövs en samsyn i samhället i stort. Det är därför nödvändigt att lokala myndigheter och organisationer samverkar för en bredare förståelse av ekologiska sammanhang, så att grön infrastruktur blir en naturlig del av planering och prioritering av insatser i olika samhällsprocesser.

Regionala handlingsplaner för grön infrastruktur är en viktig åtgärd i regeringens proposition En svensk strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster (prop. 2013/14:141).

Källa: <http://www.naturvardsverket.se/gron-infrastruktur>

Inventeringsmetodik och upplägg

Den här rapporten har samma metodik som inventeringsrapporten Ore Skogsrike från 2013 (se länk bilaga 1). Avverkningsanmälda områden, eller skogar som ska avverkas enligt ekoplanen, på Sveaskogs mark har inventerats på rödlistade arter och signalarter. Arbetet utfördes under juli, augusti, september och oktober 2017. I många fall var skogarna dessvärre redan avverkade.

Inventeringarna utgör stickprov i olika områden och en detaljinventering av varje objekt skulle naturligtvis ge långt fler fynd av rödlistade arter. Länsstyrelsen Dalarna gjorde faktiskt en mer noggrann inventering av några objekt som pekades ut i den tidigare rapporten Ore Skogsrike från 2013 på Bergvik Skog AB:s mark, i södra delen av Ore Skogsrike. Det visade sig att det fanns skyddsvärda arter över hela de avgränsade områdena och att Bergviks egen naturhänsyn var otillräcklig. De stora bolagen i Ore Skogsrike saknar tyvärr kompetens att inventera och förmågan att bedöma skyddsvärd tallnurskog. Ett annat exempel på det är Mellanskog som 2016 gallrade i en skog med

ringlav där koltickan växer, båda arterna är hotade och koltickan bara känd från en handfull lokaler i Sverige.

Sveaskogs inventeringsmodeller där man struntar i arter och registrerar förekomst av t ex ett visst antal lågor per hektar fungerar dåligt eller inte alls. Bolaget borde använda de bättre metoder som finns. SIS, svensk inventeringsstandard, för naturvärdesinventering utgår från arter och biotopkvaliteter och kan användas av alla inventerare överallt i landet. Konsultbyråer i hela Sverige som gör naturvärdesinventeringar tillämpar redan denna metodik. Även Länsstyrelsernas och Naturvårdsverkets modell med värdekärnor i två klasser samt restaureringsmark är mycket användbar, liksom den metodik som tillämpats i denna inventeringsrapport. Nyckelbiotop är ett begrepp som Skogsstyrelsen har makten över, med alla implikationer det innebär.

Den som bedömer naturvärdena i en naturskog av tall kan alltså inte enbart utgå från dagens skogsstruktur med gamla träd och död ved som Sveaskog och Skogsstyrelsen oftast gör. Vilka arter finns i skogen och hur kommer det att se ut om 50, 100 eller 300 år i avverkningsområdet och omgivande landskap? Att inte beakta detta i det prekära läge vi befinner oss (med 3 procent av den svenska skogen nedan fjällnära gränsen formellt skyddad) strider mot alla utfästelser om grön infrastruktur, ekologisk landskapsplanering, hållbart skogsbruk, jämställda miljö- och produktionsmål i skogsvårdslagen, resiliens, miljömålen "Ett rikt växt och djurliv" och "Levande skogar", och bevarande av biologisk mångfald i form av arter, gener, ekosystem och ekologiska samband.

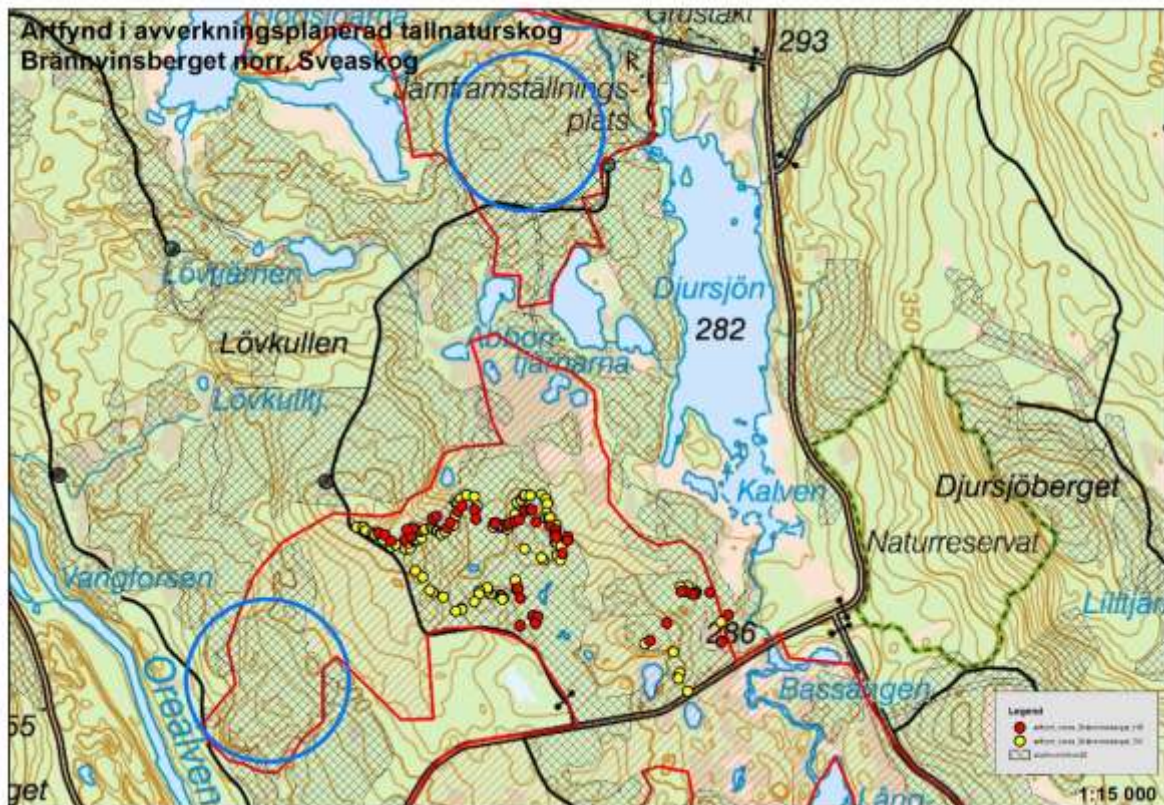
Dessutom finns inte minst ett stort antal skyddsvärda marklevande mykorrhiza-svampar som kräver markkontinuitet och trädkontinuitet. Betydelsen av denna svampdimension ignoreras ofta trots dess stora betydelse för skogen som levande ekosystem.

Slutligen ska påpekas att det finns fler områden i Ore Skogsrike som borde inventeras innan Sveaskog överhuvudtaget påbörjar någon form av skogsbruk. Vi ideella hann inte göra detta omfattande arbete före vintern. Ideella krafter klarar inte att utföra gratisinventeringar åt skogsbolagen på alla platser där det skulle behövas. Ett faktum som är en orsak till att skyddsvärda skogar avverkas i Sverige idag. I fallet med Ore Skogsrike är det dubbelt värre eftersom Sveaskog valt att systematisk avverka värdefulla naturskogar som faktiskt är inventerade och dokumenterat skyddsvärda. Sveaskog ska sköta svenska folkets skogar - inte skövla dom.

Resultat och områdesbeskrivningar

Alla inventerade skogar är skyddsvärda och får inte avverkas. Tyvärr var många skogar redan avverkade och förstörda, vilket framgår av kartorna och exemplen tidigare i rapporten. I några fall föreslås bränning i stående skog utan uttag av virke för att höja naturvärdena (områdena blir då också med automatik vanligen klassade som nyckelbiotoper enligt Skogsstyrelsens definition). Betänkas bör att det ofta behövs hundratals år för att det ska bildas nya torrakor, gamla tjärade stubbar och lågor.

1. Norra delen av Brännvinsberget

Beskrivning: I norra delen av storområdet kallat Brännvinsberget i rapporten Ore Skogsrike från 2013 har Sveaskog avverkningsanmält och planerat avverkning av en biologiskt värdefull tallnaturskog. Vid ett kort besök i skogen hittades ett stort antal och många lokaler med signal- och rödlistade arter. Inventeringen gjordes endast i områden som ska avverkas och inte i hänsynsområden.

Tallskogen är naturligt föryngrad på 1800-talets slut efter skogsbrand och skogen har genom åren fått stå orörd tills för ca 30 år sedan då stora delar av den gallrades och troligen gödslades något senare. Det finns även områden som inte har gallrats där stamtätheten är högre. Överallt pågår trots den mänskliga påverkan en självgallring som är mycket värdefull ur ett biologiskt perspektiv. Mindre mörghorre är en karaktärsart i tallskogarna som självgallrar här i Ore Skogsrike och detta för med sig en intressant fauna av rödlistade vedlevande skalbaggar som redan dokumenterats i andra delar av Brännvinsberget. På många tallar växer garnlav (NT) som är en mycket bra indikator på lång skoglig kontinuitet i både gran- och tallskog, särskilt i tallskog då dessa skogar många gånger är lite torrare och ljusare än granskogen. En möjlig häckningsplats för lappuggla noterad? Den döda veden i skogen finns av alla de slag och i alla nedbrytningsstadier. De färskt självgallrande torrträden och lågorna, gamla högstubbar av silverved/törved, brandstubbar och mossiga gamla lågor som legat på marken sedan flera hundra år. Ställvis finns stråk med grandominans där dråg eller bäckar finns. Gran växer även kring de vätar och tjärnar som finns i området. Fältskiktet domineras av friskmossor och blåbär och på de torrare åsarna finns lavinslag. Marken är en blockig morän liksom många andra delar av hela Ore Skogsrike är.

Bedömning och skötselråd: Denna avverkningsanmälda tallnurskog har mycket höga biologiska värden och enligt Sveaskogs egna miljöcertifieringsregler ska skogar med höga naturvärden inte avverkas utan avsättas. Här visar Sveaskog på stora brister i sin egen naturvärdesbedömning gällande tallskog. Artlistan talar sitt tydliga språk och skulle än mer tid läggas ner för att inventera denna skog skulle fler arter och fyndplatser av dessa arter göras.

Skogen är en skyddsvärd tallnurskog och ska skyddas för att bevara de biologiska värdena samt låta dem utvecklas vilket blir en självklarhet när skogen får stå istället för att avverkas. Endast tiden kan tillhandahålla ett levande skogsekosystem. Sveaskogs avverkningsplaner förstör denna tallskogs naturvärden. Delar av de mest påverkade områdena kan med fördel brännas för att återskapa skogseldens ekologi men inga uttag av träd ska göras innan bränning. Samråd med ideell naturvård ska göras inför åtgärder.

I de blå ringarna på kartan har Sveaskog nyligen avverkat tallnurskogar med höga biologiska värden som var utpekade i rapporten Ore Skogsrike. Här har tallskogens naturvärden uttraderats. Underligt nog har inga samråd gjorts med Naturskyddsföreningen som gjort rapporten om de skyddsvärda skogarna i Ore Skogsrike. Varför kan man ju undra då det torde höra god sed till när Sveaskog fått tips på skyddsvärda skogsmiljöer från allmänheten. Enligt Sveaskogs egna påståenden och även FSC:s regler ska samråd hållas när andra intressenter lämnat in tips på skyddsvärda skogar.

Artfynd:

Garnlav	NT	Jordporing	indikatorart
Violettgrå tagellav	NT	Dropptaggsvamp	S
Vedskivlav	NT	Fjälltaggsvamp sp.	S/rödlistad
Vedflamlav	NT	Gräddporing	VU
Dvärbägarlav	NT	Gulporing	S
Mörk kolflarnlav	NT	Gränsticka	NT
Kolflarnlav	NT	Vitplätt	NT
Blågrå svartspik	NT	Fläckporing	VU
Blanksvart spiklav	NT	Mindre mörkborre	S
Liten spiklav	S	Kungsörnsbo?	NT
Kortskaftad ärgspik	NT		
Nordtagging	NT		

Bilder: (Foto: Sebastian Kirppu)

Bildtexter: Tallnurskogarna i norra delen av området Brännvinsberget har höga naturvärden och stora mängder signal- och rödlistade arter. Skogen är en skyddsvärd naturskog. I dessa tallnurskogar finner man många gamla brandstubbar varav några visar på invallningar från minst 7 olika skogsbränder. Artfynd som mörk kolflarnlav, kolflarnlav, garnlav och gräddporing från skogen är tydliga bevis på skydd. Även ett stort risbo (troligen kungsörn) hittades i skogen och det fanns ingen naturvårdssnitsel eller avbandning av boet eller omgivande skog varför intrycket blev att Sveaskog ej noterat boet?

2. Nyslogtjärnen

Beskrivning: Öster om Nyslogtjärnen och norr om Råmåsjön har Sveaskog avverkningsanmält tallnatskog med höga biologiska värden. Skogarna i de båda områdena domineras av tall som delvis är påverkade av gallring för ca 20–30 år sedan men även områden som inte påverkats av gallring. Skogarna har visserligen påverkats negativt av denna gallring men deras naturvärden har inte havererat helt. Här i skogen finns äldre träd i olika ålder och de äldsta levande träden är omkring 200 år men det finns stående tallar som varit döda i många hundra år och åldern på dessa kan då räknas i 500+. Här finns även gott om självgallring i form av vindfällen och torrträd där många av de sistnämnda har gnagspår av mindre mörghämma. Död ved finns även som lågor i olika nedbrytningsstadier och både högstubbar och brandstubbbar. Lövinslaget i områdena finns framför allt av björk men även spridda sälgar och aspar finns. Gran hittas i de låglänta fuktigare drågen samt som undertryckta, kläna och senvuxna granar i tallskogen. Markskiktet domineras av friskmossor och fältskiktet av blåbärsris. Det finns inslag av lavrik tallhed på åsar i det kuperade skogsområdet. Marken utgörs främst av en blockrik morän med en hel del grus i.

Bedömning och skötselråd: Trots att stora delar av skogen påverkats av gallring så ger skogsbeståndets naturliga historik, dess strukturer med både levande och döda träd i olika successioner samt de många arter som hittats tydliga indikationer på höga biologiska värdena. Inventeringen av skogen har gjorts enbart i de delar som är tänkta att avverkas. Vid det korta besöket hittades 16 olika arter som indikerar på höga naturvärden i tallskogen och 11 av dem är rödlistade. Det är tydliga bevis på att här har Sveaskog avverkningsplanerat en skog med höga biologiska värden vilket inte borde vara förenligt med vare sig deras egna miljöåtaganden eller de nationella och internationella miljömålen om att stoppa utarmningen av biologisk mångfald.

Artfynd:

Garnlav	NT
Vedskivlav	NT
Liten spiklav	S
Mörk kolflarnlav	NT
Kolflarnlav	NT
Dvärgbägarlav	NT
Kortskaftad ärgspik	NT
Gulporing	S
Vaddporing	NT
Dropptaggsvamp	S
Tajgataggsvamp	VU
Smalfotad taggsvamp	VU
Svartvit taggsvamp	NT
Svart taggsvamp	NT
Vedticka	S
Flagellkvastmossa	S

Bilder (Foto: Sebastian Kirppu)

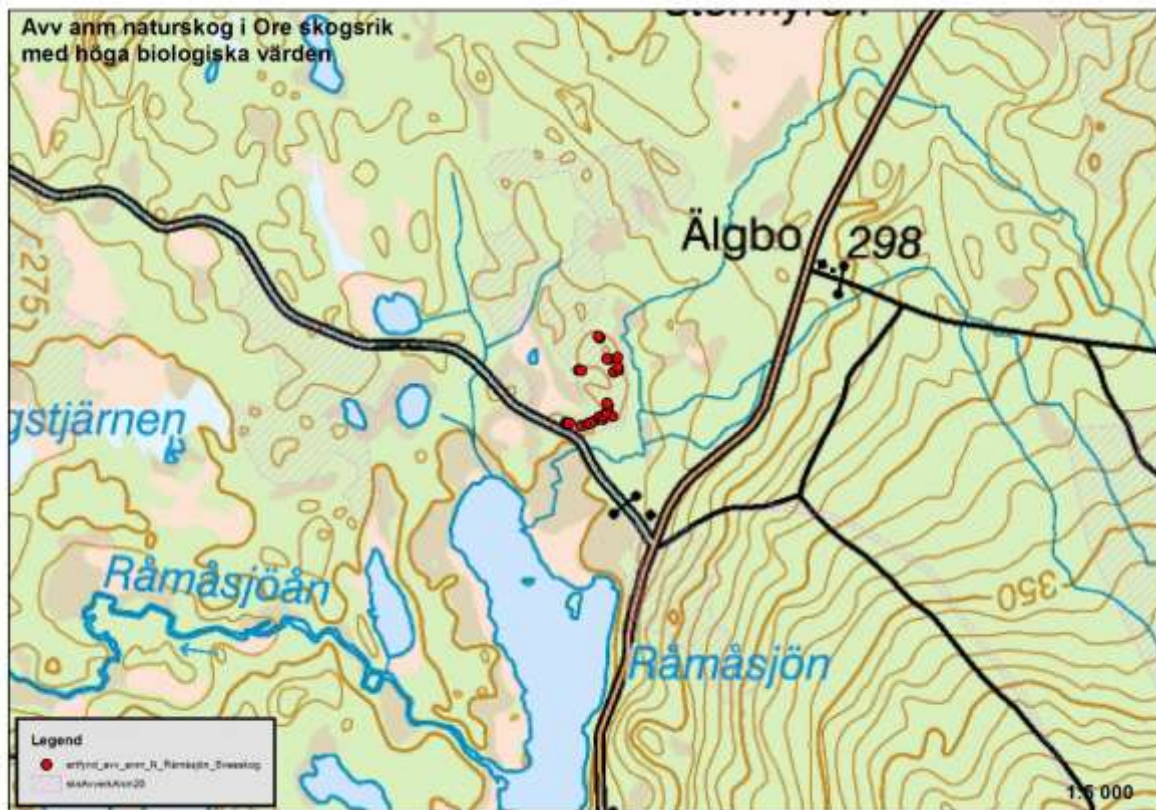
De två sista bilderna visar på en kontinuitet av pågående angrepp av mindre mörghorrie i tallskogen.

Brandljud och död ved. Sista fyra bilderna är gulporing, vaddporing, svartvit taggsvamp, tajgataggsvamp

3. Norr om Råmåsjön

Beskrivning: I Ejhedens ekoparks sydligaste utpost har Sveaskog avverkningplanerat och avverkningsanmält en tallnaturskog med höga biologiska värden. Delar är visserligen hårt gallrade för ca 30 år sedan men trots det visar sig tallskogens biologiska mångfald leva kvar. Detta beror givetvis på att detta är en äldre tallnaturskog som trots gammal påverkan genom plockhuggning fortfarande har de biologiska kvaliteterna som en artrik tallskog i denna succession ska ha. Dystert nog har skogen även underrotts inför avverkning och de naturligt föryngrade ungtallarna, granarna samt björkar och sälgar har tagits bort.

Skogen domineras av tall men det finns inslag av gran i fuktigare dråg och stråk och även senvuxna gamla granar under tallarna på torrare åsar. Lövsinslaget är mestadels björk. De delar som inte gallrats hyser mycket höga naturvärden men även de skogar som gallrats har höga naturvärden som med brand skulle kunna öka än mer. Att bränna dessa delar skulle gynna den ekologi som hör tallskogen till och som drivs av skogsbranden. I skogen pågår trots utförda gallringar en självgallring med både torrträd och lågor i tidig succession. Men här finns även levande äldre träd kring 200 års ålder och död ved i form av brandstubbar, mossiga lågor och högstubbar som är av gammal succession och intressanta för artmångfalden knuten till silverved/törved av tall. Skogsmarken är morän med blockiga inslag varpå friskmossor och blåbärsris dominerar botten- och fältskikt. På torra åsar finns även lavrished i små fläckar. Ett flertal signal- och rödlistade arter har hittats under den korta inventeringstid som besöket gav.

Bedömning och skötselråd: Trots utförda gallringar finns i denna tallskog höga biologiska värden och bör därför bevaras. De delar som har påverkats hårdast av gallringen skulle må bra av att brännas då detta skulle gynna tallskogens ekologi i skogen och hela landskapet.

Den stora mängden arter knutna till dessa tallnurskogar påvisar tydligt att de kvarvarande äldre tallnurskogarna, tillika kontinuitetsskogarna, måste skyddas för att det ska vara möjligt att bevara tallskogens ekologi på landskapsnivå. Att som Sveaskog, trots storartade planer i sin Ekopark, fortsätta hugga skogar som ligger till grund för en fortsatt biologisk mångfald i Ekoparken visar på en bugg i systemet. Med rätt kunskap om naturvärdesbedömning och arters miljökrav skulle Ejhedens ekopark kunna vara ett fantastiskt område för bevarandet av det unika tallskogsekosystem som finns i den mellanboreala zonen. Rapporten om Ore skogsrike (2013) påvisade att inom detta skogslandskap finns fortfarande chansen att bevara ett funktionellt skogsekosystem på landskapsnivå men då måste alla kvarvarande äldre tallnurskogar skyddas långsiktigt, skogselden måste få tillgång till att vara en ekosystemdanare och vi måste bygga ihop dessa biologiskt rika skogar med en grön infrastruktur. Då skulle vi åtminstone kunna nå både nationella och internationella miljömål i något landskapsområde nedan de fjällnära skogarna i vårt land.

Artfynd:

Garnlav	NT
Violettgrå tagellav	NT
Vedskivlav	NT
Mörk kolflarnlav	NT
Kolflarnlav	NT
Dvärgbägarlav	NT
Liten spiklav	S
Vedflamlav	NT
Blågrå svartspik	NT
Blanksvart spiklav	NT
Flagellkvastmossa	S
Tallticka	NT
Dropptaggsvamp	S

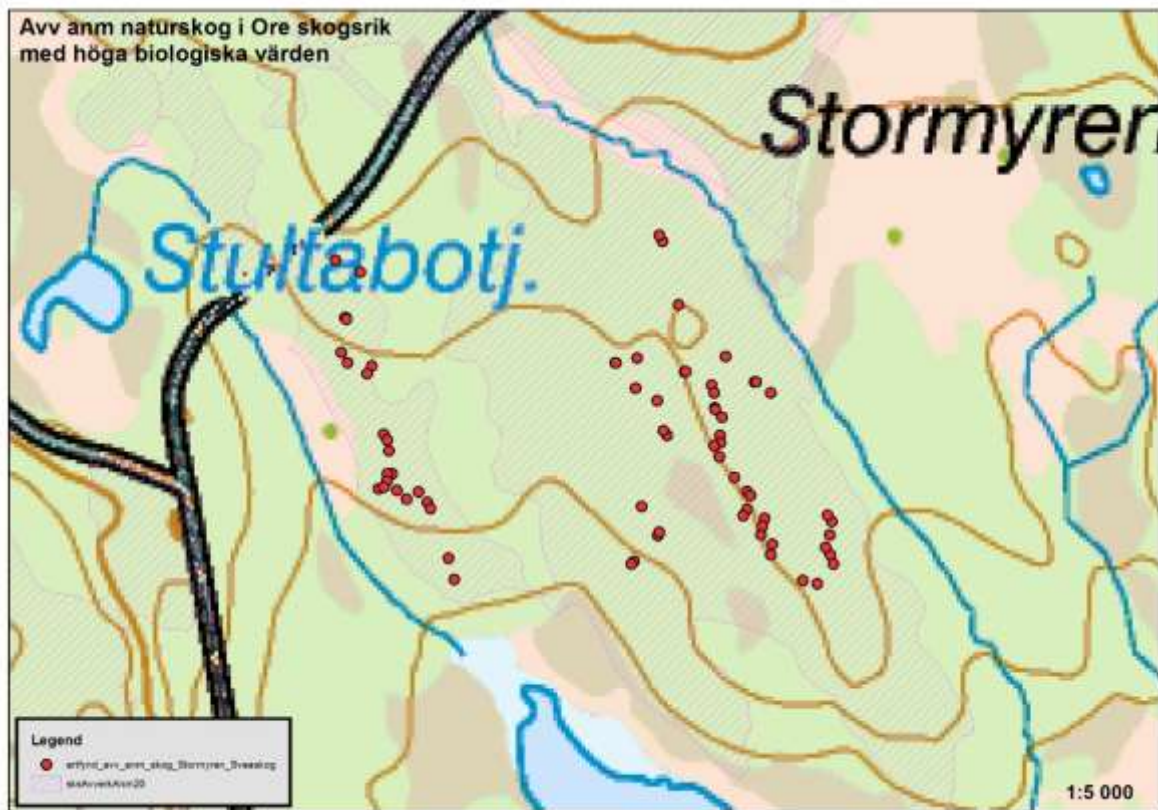
Bilder (Foto: Sebastian Kirppu)

De delar som inte gallrats så hårt har skiktad skog med både tall och gran medan de som gallrats hårt även har underröjts hårt blir enskiktade tallskogar. Man har underröjt den naturligt föryngrade generationen av gran (även senvuxna gamla granar), tall, björk, sälg i skogen som ska avverkas. Det som naturligt skulle vara nästa generation av gamla träd i naturskogen. Men trots dessa mänskliga åtgärder finns här fortfarande kvaliteter som hör barrnaturskogsekosystemet till i form av självgallring, mindre mörghorre, tallticka, liten spiklav, violettgrå tagellav, flagellkvastmossa och många fler indikatorarter. Skogen har höga naturvärden och de delar som påverkats mest av det moderna skogsbruket borde brännas för att återskapa skogsbrandens ekologi i landskapet och på så sätt hålla liv i ett levande skogslandskap i Ore skogsrike.

4. Stormyren och norr om Tansen

Beskrivning: Norr om sjön Tansen och väster om Stormyren ligger ett par tallnaturskogsområden som avverkningsanmälts och avverkningsplanerats av Sveaskog. Skogarna ligger i Ekopark Ejheden och utgörs av tallnaturskog med höga biologiska värden. Skogarna har naturligt föryngrats för ca 100–120 år sedan och blivit påverkade av gallring för omkring 30 år sedan, delar med mer påverkan och andra delar med mindre. I området finns även äldre träd kring 200 års ålder varav vissa visar på gamla invallade brandlyror. Symptomatiskt är dock att överallt i skogarna finns naturskogselementen kvar i form av pågående självgallring med döda träd både stående och liggande i nyligen skapade successioner samt död ved i form av silverved/törved i väldigt sena successioner, brandstubbar, högstubbar, mossiga gamla tallågor osv. Med andra ord är stor del av tallskogens biologiska invånare representerade i skogens mångfald allt från reliktboken i den gamla tallens bark, mindre mörghorrens angrepp i nyligen döda tallar till dvärgbägarlavens fruktkroppar på den gamla törvedslågan som legat i skogen sedan 1800-talet. Lövsinslag finns ganska rikligt också i den östra delen där även produktiviteten är något bättre än i väster. Graninslag finns i ett fuktigt dråg som skiljer de båda tallåsarna åt. I detta dråg finns även klibbalar av äldre modell vilket är intressant och relativt långt norrut i länet. Marken utgörs av blockig morän med friskmossor och blåbärsris som botten- och fältskikt. I de fuktigare delarna finns vitmossor och starr/gräs/örter.

Bedömning och skötselråd: Tallnurskogar med höga biologiska värden ska inte avverkas och dessa skogar tillhör just denna kategori. Att skogen dessutom ligger inom utpekad Ekopark gör det än mer skyddsvärt. En ekopark är till för att bevara biologisk mångfald inom landskapet och genom att avverka sådana här skogar kan man inte leva upp till detta åtagande. Redan i rapporten Ore skogsrike (2013) påtalades områdets höga naturvärden men detta verkar ha undgått Sveaskog som trots information ändå planerat för att avverka skogen. T o m trots sina åtaganden gentemot FSC:s principer som säger att narskogar med höga biologiska värden inte ska avverkas. Både skogens strukturer, historik och artinnehåll bekräftar de intressanta och höga biologiska värdena. I delar där gallringen för ca 30 år sedan är mest påfallande borde skogen naturvårdsbrännas för att återskapa skogsbrandens ekologi i landskapet. Detta skulle gynna de naturvärden som Ekopark Ejheden är skapad för och det skulle ge oss chansen att få ett funktionellt skogsekosystem på landskapsnivå här i Ore skogsrike, i mellanborealt skogslandskap. Men för att detta ska nås måste skogsbiologisk kunskap vara den gemensamma nämnaren för alla som jobbar med skog i både Ekoparken och Ore skogsrike eller som engagerar sig för narskogens ekologi i dessa områden.

Artfynd:

Garnlav	NT
Violettgrå tagellav	NT
Dvärgbägarlav	NT
Mörk kolflarnlav	NT
Kolflarnlav	NT
Liten spiklav	S
Blågrå svartspik	NT
Blanksvart spiklav	NT
Vedskivlav	NT
Vedflamlav	NT
Nordtagging	NT
Dropptaggsvamp	S
Kantvitmossa	S
Flagellkvastmossa	S
Jättesvampmal	NT
Reliktbock	NT

Bilder (Foto: Sebastian Kirppu)

Tallnurskog med en rik biologisk mångfald knuten till tallskogens ekosystem ser ut så här. Mångfalden av arter finns både på levande träd och på död ved i olika nedbrytningsstadier. Brandstubbar och lövsinslaget antyder tydligt brandhistoriken i skogen.

Arter som flagellkvastmossa, mindre mörkborre, reliktböck, dvärgbägarlav, mörk kolflarnlav och nordtagging påvisar de höga naturvärdena och skogen är en skyddsvärd tallnaturskog.

Planeraren har snitslat in några spridda gamla mossiga tallågor med naturvårdsband men inte i närheten av alla. Skulle på något sätt några spridda lämnade lågor på ett hygge kunna kompensera för förlusten av biologisk mångfald när skogen avverkas? Hela skogen är skyddsvärd!

5. Södra Ormtjärnen

Beskrivning: Det avverkningsplanerade området ingår i ett 549 hektar stort sammanhängande, talldominerat, naturskogsområde kallat "Norr om Tansen". Storområdet finns beskrivet i rapporten Ore Skogsrike – Ett levande skogslandskap i Rättviks kommun. Skogen är avverkningsanmäld och Naturskyddsföreningen har överklagat detta (se bilaga 4 på klagomålets detaljer och argument) utgörs av en tallnaturskog med en beståndsålder på ca 100–130 år med inslag av överståndstallar med åldrar uppemot 200 år som har överlevt den senaste branden som troligen inträffade 1888. Det finns en historik av dimensionsavverkning och plockhuggning efter skogsbranden. Skogen har även påverkats av en gallring för ca 25–30 år sedan. Denna har till viss del påverkat tallnaturskogen negativt. Dock pågår ändå en kraftig självgallring med anledning av angrepp från mindre mörghorre, vilket har skapat en stor mängd viktiga substrat som torrträd och lågor. Det finns även gott om brandstubbar, dimensions- och plockhuggningsstubbar som idag är drygt 100 år gamla silverstubbar med törved. Det finns rikliga mängder av död ved i alla nedbrytningsstadier. Det som saknas i det anmälda området är, på grund av tidigare dimensions- och plockhuggningar, riktigt gamla träd och grova silverfuror. Dock finns den biologiska mångfalden som är knuten till denna typ av ved ännu kvar då substrat såsom brand- och törvedsstubbar samt mossiga törvedslågor av tall finns i rikliga mängder. Med stor sannolikhet finns även ett tjäderspel i området då ett flertal natträd för spelande tjädertuppar dokumenterades. Spår av tretåig hackspett dokumenterades även.

Bedömning och skötselråd: Ett självklart skyddsobjekt.

Artfynd: Ett flertal artfynd har dokumenterats i det avverkningsplanerade området. Då fältinventeringen endast gjorts under en snabb vandring genom skogen så finns det med största sannolikhet än fler livsmiljöer för signal, rödlistade och hotade arter än de som dokumenterats. Totalt dokumenterades sammanlagt drygt 100 fynd av 18 signalarter varav 14 rödlistade. Endast områden som inte snitslats som naturvård har inventerats på arter.

Garnlav	NT	Blanksvart spiklav	NT
Violettgrå tagellav	NT	Liten spiklav	S
Vedskivlav	NT	Gulporing	S
Vedflamlav	NT	Fläckporing	VU
Dvärgbägarlav	NT	Gräddporing	VU
Kolflarnlav	NT	Tallticka	NT
Mörk kolflarnlav	NT	Urskogsporing	EN
Kortskaftad ärgspik	NT	Dropptaggsvamp	S
Blågrå svartspik	NT	Asphättemossa	S

Bilder (Foto: Sebastian Kirppu och Helena Björnström)

Artbilderna visar kolflarnlav, urskogsporing, fläckporing, gulporing, gräddporing, blågrå svartspik, mörk kolflarnlav, dvärgbägarlav.

Sveaskog ska enligt miljöcertifieringen FSC inte avverka skogar med höga biologiska värden och ska enligt sin egen naturvärdesbedömning kunna hitta de skogar som hör till denna kategori. Visserligen har Sveaskog försökt att göra en seriös avverkningsplanering med relativt stor mängd naturvårdshänsyn men detta räcker inte när man faktiskt planerar att avverka en skog som strider mot certifieringsreglerna. På flera ställen ser man hur inkonsekvent planeringen är då enstaka gamla mossiga tallågor har naturvårdssnittslar kring sig medan det stora flertalet av dessa lågor inte har det. Sveaskog har bevisligen misslyckats med att göra en regelrätt naturvärdesbedömning och därmed brutit mot FSC reglerna och sin egen miljöpolicy.

6. Grästjärnarna och väster om Stormyren

Beskrivning: I ett hyggesdominerat sveaskogslandskap som förskräcker även en hårdad naturvårdare ligger Grästjärnarna precis intill ekoparken. I sydöstra delen av sjön finns en fläck naturskog som ligger omgärdad av flera myrar och sumpskogar samt sjön i väster. Det är gott om gamla tallar och mycket rikligt med torrakor/torrhögstubbar, brända tjärstubbar och tallar angripna av mindre mörghorre, både stående och liggande. Även färskare angrepp. Brandljud i levande träd. Tre tjädrrar skrämde upp i området och det finns flera gamla tjädertallar. Området är variationsrikt och hyser inte bara gammal tall utan även granskog med lågor, asp och inslag av björk. Rödlistade arter finns överallt. Vid en kortare rundvandring utanför de avsnitslade delarna noterades 36 gps-punkter med rödlistade arter/signalarter, och om lite mer tid lagts ner hade det blivit mycket mer än så. Lunglav växer på flera aspar på flera ställen där det ska avverkas. Något träd med lunglav är avsnitslat men inte andra träd med lunglav. Mörk kolflarnlav förekommer synnerligen rikligt och indikerar på ett bra sätt den värdefulla gamla brandprägelområdet har. Det finns även garnlav, violettgrå tagellav och spår av tretåig hackspett och spillkråka. Björnliga sågs och i skogen sjöng svartvit flugsnappare. Tofsmes och flera större hackspettar noterades vid det korta besöket. Sammanfattningsvis en oas, en pärla som blir allt mer sällsynt i Ore Skogsrike.

Trots stekande sol gjordes en snabbvända ner i skogen på andra sidan vägen väster om Stormyren där det också är avverkningssnitslat. På en 50-meterssträcka hittades 13 stubbar med rödlistade arter, och sedan blev det bara allt finare med död ved på marken, gamla tallar, levande tall med brandljud, reliktböckstall osv. Det är inte ofta tallskogar i Ore Skogsrike är så fina. Området ligger i ekoparken och enligt ekoparksplanen ska det väster om Stormyren huggas med generell hänsyn. En avverkning förstör naturligtvis hela miljön.

Bedömning och skötselråd: En anmärkningsvärt stor del av avverkningssytan vid Grästjärnarna är snitslad för hänsyn och därför ställer man sig högst frågande till varför det överhuvudtaget ska avverkas, inte minst med tanke på hur landskapet ser ut i närheten. Varför ska Sveaskog in i denna lilla naturskogsfläck med så uppenbart höga naturvärden? Det är ett självklart skyddsobjekt i sin helhet. Även skogen väster om Stormyren i ekoparken är skyddsvärd. Ska någonting göras vid Stormyren är det bränning utan uttag av virke.

Artfynd: Garnlav (NT), skrovellav (NT), mörk kolflarnlav (NT), violettgrå tagellav (NT), lunglav (NT), mindre mörghorre (S), Tretåig hackspett spår (NT), spillkråka spår (NT), Tjäder (S).

Ett av många hyggen intill Ekopark Ejheden i Ore Skogsrike. Sveaskog har här kalavverkat en skog där gammal död ved ligger på hygget. En torraka har sparats med en avklippt tall intill och en några centimeter tjock levande tall – ska den utvecklas till en ny torraka kommande 500 åren? Tallnaturskogen med många rödlistade arter i bakgrunden avverkningsanmäld av Sveaskog. Foto: Bengt Oldhammer

Bild från naturskogen vid Grästjärnen som Sveaskog avverkningsanmält. Tall med brandljud bandad för att sparas. Miljöer med sådana värdefulla träd ska sparas i sin helhet. Skogen vid Grästjärnen är omgärdad av myr, sjö, sumpskog och ligger vackert i landskapet. Foto: Bengt Oldhammer

Bild från den vackra naturskogen vid Grästjärnen som Sveaskog avverkningsanmält. Flera torrakor finns i skogen och mindre mörghorpe skapar hela tiden ny död ved. Foto: Bengt Oldhammer

7. Tjäderlekstjärnen

Beskrivning och skötselråd: Ett utbrett tjäderspel finns i området enligt inventeringar gjorda 20 augusti 2017 av Göran Rönning och Bengt Oldhammer. Det topografiska kartnamnet visar att det är ett gammalt känt lekområde för tjäder. Att förmodligen urgamla tjäderlekplatser fått namn på kartor på detta sätt är högst intressant. Namnen utgör kulturhistoriska dokument. I detta fall handlar det om en unik lekplats eftersom gammelskogarna fortfarande finns kvar i betydande omfattning inom tjäderlekens upptagningsområde. Det handlar om en radie av 1–1,5 km, eller minst 300 hektar.

Som en följd av att inga kalavverkningar skett i naturskogslandskapet är det fortfarande en mycket bra lekplatsmiljö och upptagningsområde där tjädrarna har allt vad de behöver. Spelspillning, fjädrar, dun och ett tiotal balgropar vid roten av fallna tallar noterades på minst ett tiotal platser liksom betade tjädertallar. Hela området är avgränsat av sjöar och myrar och bildar en stor "udde" eller "halvö" i landskapet. Vissa delar är urskogsartade med mängder av död gammal ved samt även lågor av yngre datum. Blockrikedomen partivis imponerande. Endast en äldre väg finns i området, i övrigt är landskapet orört av exploatering.

Bedömning: Ett i dessa dagar närmast unikt område då det omfattar ett större och intakt naturskogslandskap helt opåverkat av rationellt kalhyggeskogsbruk. Här finns chansen att långsiktigt studera ett intakt tjäderspel med omgivande landskap. Trots områdets orördhet ska delar av det kalhuggas med generell hänsyn (enligt ekoplanen) och i det område som tjädern spelar! Hela det varierade naturlandskapet från den nord-sydgående vägen intill gränsen mot Orsa kommun/Ljusdal och till halvön med alla sjöar och myrar måste skyddas helt och hållet. En mycket lätt och egendomlig gallring av klena träd har skett för länge sedan i begränsad omfattning i en del av området där Sveaskog vill kalavverka, men denna lätta gallring stör inte helhetsintrycket. Om Sveaskog vidhåller sina avverkningsplaner måste Länsstyrelsen agera och avsätta ett större landskap på denna plats som naturreservat. Ytterligare inventeringar behövs då eftermiddagsbesöket 20 augusti koncentrerades på tjäder och tjäderspillning över ett större område.

Artfynd: Tjäder (S), varglav (NT), garnlav (NT), skrovellav (NT) och mörk kolflarnlav (NT) sågs på halvön.

Kartkommentar: Områdets gränser för området som ska skyddas måste ses över när Sveaskog reviderar sin ekoplan. Om Sveaskog inte reviderar ekoplanen måste Länsstyrelsen ingripa och skydda denna del av ekoparken som naturreservat.

Tjäderlekstjärnen i bakgrunden. Rikligt med gammal död ved i förgrunden. Foto: Bengt Oldhammer

Riktigt gammal tall i området med tjäderspillning under.

Tjäderleksområdet där avverkningar ska ske enligt ekoplanen. Död gammal ved finns överallt. Landskapet vid vargjägarens koja i ekoparken är vackert med tallnaturskogar som borde sparas i sin helhet, inte avverkas som det är tänkt enligt ekoparksplanen. Foto: Bengt Oldhammer

Referenser

- Ahti, T., Hämet-Ahti, L och Jalas, J. 1968.** Vegetations zones and their sections in northwestern Europe. Ann. Bot. Fennici 5:169–211.
- Ahlkrona, E., Giljam, C., Wennberg, S., 2017.** Kartering av kontinuitetsskog i boreal region. Metria AB på uppdrag av Naturvårdsverket.
- Bovin M., Elcim, E., Wennberg, S., 2017.** Landskapsanalys av skogliga värdekärnor i boreal region. Metria AB på uppdrag av Naturvårdsverket. Preliminär slutrapport.
- Hanski, I. 2016.** Messages from Island. The university of Chicago.
- Hedgren, O. 2012.** Hotade insekter på tallved i Dalarna. Länsstyrelsen Dalarna. Rapport 2012: 16.
- Kirppu, S. & Oldhammer, B. 2010.** Vildmarksriket. Skyddsvärda naturskogar i gränstrakterna av Mora-Vansbro-Leksand. Miljökontoret i respektive kommun.
- Kirppu, S. & Oldhammer, B. 2013.** Ore Skogsrike – ett levande skogslandskap i Rättviks kommun. Rättviks kommun.
- Larsson, A (red), Bjelke, U., Dahlberg, A. och Sandström, J. 2011.** Tillståndet i skogen. Rödlstade arter i ett Nordiskt perspektiv. Rapport 9. ArtDatabanken SLU.
- Nilsson, M. 2015.** Skyddet av arter i Sveriges skogar. Svenska skogsbruksmodellen och FN:s och EU:s mål för biologisk mångfald. Skydda Skogen
- Oldhammer, B. & Kirppu, S. 2013.** Tallnaturskogen i nytt ljus. – Svensk Botanisk Tidskrift 107(6): 308–321.
- Oldhammer, B. & Säfve, V. 2017.** Brännvinsberget i Ore Skogsrike och den svenska skogsbruksmodellen. I Skogslandskap farväl. Naturskyddsföreningen Dalarna.
- Pettersson, R.B. 2013.** Åtgärdsprogram för skalbaggar på nyligen död tall 2014–2018. Rapport 6599. Naturvårdsverket.
- Sveaskog. 2007.** Ekoparksplan Ejheden.
- Sahlin, M. 2013.** Trovärdighet på spel. Frivilligheten i skogen fungerar inte. Naturskyddsföreningen.
- Säfve, V. 2017.** 20 %... eller hur mycket är nog? I Skogslandskap farväl. Naturskyddsföreningen Dalarna.
- Wikars, L.-O. 2003.** Raggbocken (*Tragosoma depsarium*) gynnas tillfälligt av hyggen men behöver gammelskogen. Entomol. Tidskr. 124: 1–12.
- Wikars, L.-O. 2013.** Raggbocken, hotad skalbagge i Dalarna, åtgärdsförslag i fyra skogslandskap. Rapport 2013: 1. Naturvårdsenheten, Länsstyrelsen Dalarna.
- Wikars, L.-O. 2014.** Åtgärdsprogram för skalbaggar på äldre död tallved 2014–2018. Rapport 6629. Naturvårdsverket.

Bilagor

Bilaga 1. Rapporten Ore Skogsrike från 2013, 41 sidor

http://www.rattvik.se/download/18.383f8f7a14a590a52591ca3f/1481707089512/Oreskogen_webbversion.pdf

PM 2017-01-02
J. Nitare/Skogsenheten
Skogsstyrelsen Jönköping

Kontinuitetsskogar och miljömålet Levande Skogar - samt en skogspolitisk reflektion om ansvar för framtida generationer

Många hotade och rödlistade arter är knutna till gammal skog. Detta faktum är väl dokumenterat. Detta förhållande är emellertid en effekt av att många av dagens gamla skogar samtidigt utgör rester av mer naturliga skogsekosystem som, även om de historiskt kan ha nyttjats extensivt, har bevarat mycket av den naturligt förekommande biologiska mångfalden över tid. Det är således inte så att den skogligt uppmätta trädåldern idag (snittålder på nuvarande trädskikt) är någon enskilt avgörande faktor för den hotade biologiska mångfalden, utan avgörande är i stället skogarnas bakomliggande ekologiska historia i relation till det landskap de utvecklats i under generationer. Många skogar hyser nu arter med låg spridningsförmåga och en relikartad utbredning. Om träden är 70, 90, 120 eller 140 år behöver således inte vara någon avgörande faktor för rödlistade arter och arterna flyttar inte per automatik in i ett nytt skogsbestånd bara för att träden där blir något decennium äldre. Olika skogsekosystem och deras biologiska mångfald baseras således på mer komplexa samband än nuvarande trädskiktålder. Däremot är förekomsten av kvarvarande gamla kontinuitetsskogar och hur de behandlas framgent en avgörande faktor för framtidens *Levande Skogar*.

Bakgrund

Förutsättningarna för biologisk mångfald i naturskogar och naturligt förnygrade skogar förändrades radikalt i och med införandet av trakthyggesbruket (kalhuggning) i stor skala. Brukningsmetoden hade lokalt förekommit redan under 1800-talet, men fick först under efterkrigstiden på 1950-talet och framåt en stor omfattning och spridning. Idag är metoden den helt dominerande och det normala inom allt svenskt skogsbruk och hyggesfronten har även nått fram till de fjällnära skogarna. Inom en kort framtid kommer nästan all naturligt förekommande skog i landet (utanför formellt skydd) att på så vis ha slutavverkats med hyggesbruk, ofta kombinerat med maskinell markberedning (harvning) och plantering.

Trakthyggesmetoden är ekonomiskt rationell, och ger kortsiktigt stor ekonomisk avkastning, men innebär samtidigt en biologisk exploatering av komplexa skogsekosystem. Effekterna för många arter är av irreversibel karaktär. Det innebär att en ny skog som uppkommer på ett hygge därför inte kommer att i framtiden hysa den biologiska mångfald som fanns i det naturliga skogsekosystemet på platsen. Någon forskning har aldrig påvisat att skogsekosystemet kan återbildas och "läka" under en skoglig "omloppstid", så att den mångfald som en gång fanns i naturskogen återkommer. Det sker i stället en påfallande trivialisering där den nya skogen i stort enbart innehåller triviala och lättspredda arter. Detta är lätt att studera i tidigare hårt brukade landskap, t.ex. i Bergslagen och på småländska höglandet.

Skogslandskapets omvandling och biologiska trivialisering under trakthyggesepoken kan jämföras med den storskaliga förändring som skedde i jordbrukslandskapet i slutet av 1800-talet när artrika slåtterängar plöjdes upp till åkrar, vilka ofta dikades och konstgödslades. Idag

tillämpas skogsbruk på liknande sätt som åkerbruk. Principerna och metoderna är i stort de samma och skillnaden består egentligen bara i de längre omloppstiderna för skogsgrödan. Detta får stora biologiska konsekvenser.

Insikten om hyggesbrukets förödande konsekvenser för biologisk mångfald i mer naturliga skogsekosystem orsakade redan tidigt på 1970-talet en debatt och oro bland biologer. Idag vet vi att denna oro var befogad och att många arter i skogslandskapet nu bedöms som starkt hotade. De arter som drabbats hårdast av hyggesbrukets landskapsekologiska effekter är de som är sällsynta, svårspredda eller är svårrehabiliterade.

Behov av ett biologiskt skogsbegrepp

Idag ser vi en kluven skogsdebatt och redovisning om tillståndet i Sveriges skogar. Detta beror på att olika parter i debatten använder olika skogsbegrepp. Inom skogsbruket betraktas trädbevuxen mark som "skog". Detta synsätt omfattar även definitionen i skogsvårdslagstiftningen. Med detta synsätt är ett hygge inget problem och kalytan (föryngringsytan) utgör bara startpunkten på en ny skog. Man kan därför alltid återskapa en ny "skog" genom plantering eller låta området växa igen spontant till ny skog. Med denna definition har vi nu mer skog än på länge då stora delar av det tidigare öppna kulturlandskapet har planterats igen till "skog".

Ett biologiskt skogsbegrepp som används av naturvårdsforskare/naturvården är mer komplext och innefattar inte bara trädskiktet utan hela skogsekosystemet som kan vara uråldrigt. Evolutionära anpassningar är inget som har skapats efter den senaste istiden, utan ekosystem har förskjutits till olika platser på jordklotet under olika klimatperioder. Mångfalden i våra nuvarande skogsekosystem är därför inte unga eller sent utvecklade – något som ibland påstås. Kunskapen om olika ekologiska samband och processer, med otaliga interaktioner mellan arter, exempelvis mikroorganismer i marken, är fortfarande mycket fragmentariska. En naturligt förekommande skog, d.v.s. ett genuint skogsekosystem, kan historiskt ha sitt ursprung i en mycket avlägsen forntid och bära en biologisk mångfald som utvecklats tillsammans med olika träd under åtskilliga årtusenden. Med ett biologiskt skogsbegrepp har vi nu mindre skog än någonsin.

Det finns idag ett stort behov av att tydliggöra dessa två olika skogsbegrepp för att förstå debatten och skogssektorns olika perspektiv. Biologer har gjort flera försök att skapa nya ord och uttryck för beskriva dessa kvalitetsskillnader mellan "skog" och "skog". Exempelvis har man använt ord som "primärskog", d.v.s. en skog som utgör en rest av den ursprungliga skog som en gång etablerades efter istiden. Begreppet är rent teoretiskt och inte praktiskt användbart då landskapet ständigt förskjuts eller förändrats genom klimatsvängningar och olika påverkansfaktorer och successioner. Att kunna urskilja skogsområden som utgör mer naturliga ekosystem (original) från sentida kopior har emellertid visat sig utgöra en helt central fråga för att förstå dagens problembild och möjligheter att kunna bevara biologisk mångfald.

Kontinuitetsskog (k-skog)

Betydelsen av skoglig/biologisk kontinuitet, d.v.s. trädkontinuitet inom ett område - speciellt för känsliga och svårspredda arter - började belysas med exempel i mitten av 1970-talet (Kers 1972, 1976). Särskilt i England kom under 1970-talet ett historiskt synsätt på skog att präglade inventeringar och naturvårdsbeslut (Rackham 1976, 1980, Peterken 1981). Redan långt tidigare hade biologer och botaniker pekat på förekomsten av relikta arter och ekosystem på platser där miljöförhållandena hade långvarig historia och kontinuitet bakåt i tiden, t.ex. med begrepp som "sydväxtberg" och "restbiotoper".

Naturvårdsbiologisk forskning har som nämnts talat om "primärskog" och "sekundärskog", men Rackham (1980) menar att det är svårt att använda begreppet "**primärskog**" då man inte vet hur skogen en gång uppkommit i förhistorisk tid och vad som hänt sedan dess. Därför vill han hellre bruka ordet *Ancient woodland* och definierar det som en skog (skogsmiljö) som förekommit i ett område oavbrutet under överblickbar historisk tid. I Storbritannien har de skogskartor tillbaka till början av 1700-talet (ibland ännu längre tillbaka), men det blev en

praktisk tidsgräns för britterna i samband med deras specifika inventeringar av sådana skogsområden, se: Kirby, Peterken m.fl. 1984: "Inventories of ancient semi-natural woodland", Nature Conservancy Council, Shrewsbury). Det fanns i Storbritannien i början av 1980-talet också en debatt där vissa personer ville flytta tidsgränsen ytterligare bakåt för att kunna likställa begreppet *Ancient woodland* med "*Medieval woodland*", d.v.s. områden som varit kontinuerligt beskogade sedan medeltiden – och troligen också långt dessförinnan.

Själv ordet "**kontinuitetsskog**" användes troligen första gången i Sverige i en studie från länsstyrelsen i Halland (Fritz & Larsson 1997), dock utan generell definition. Studien berörde rödlistade lavar i halländska bokskogar. Genom detaljerad historisk kunskap om de halländska bokskogarnas tillstånd från år 1650 fram till idag, vilket tidigare kartlagts av C. Malmström (1938), kunde man påvisa samband mellan förekomsten av vissa sällsynta lavar, t.ex. liten ädellav, som bara förekom i de områden som kontinuerligt burit gammal bokskog i minst 250 år.

Kontinuitetsskog (K-skog) utgör ett **naturvårdsbegrepp**. Det är ett något omdefinierat svenskt ord för det som sedan 1970-talet, främst i Storbritannien, benämnts "*Ancient woodland*". Detta begrepp ingår i titeln av flera klassiska böcker från denna tid, t.ex. Oliver Rackham 1980: "*Ancient woodland*". I Sverige prövades ordet "fornskog" som parallellt begrepp - jämför fornminne - men det missförstods lätt och tolkades som ett begrepp för skogar som en gång funnits under forntiden men nu var försvunna. Därför ströks detta förslag.

Skogsstyrelsens förstudie och definition av kontinuitetsskogar

Begreppet "kontinuitetsskog" togs i bruk i samband med Skogsvårdsorganisationens utvärdering av skogspolitikens effekter, SUS 2001 (SKS Meddelande 2002/1) – se nedan. Avsikten var att med ett praktiskt tillämpbart begrepp belysa de naturvårdsbiologiska kvalitetsskillnader som förelåg mellan mer eller mindre ursprungliga skogsekosystem (K-skog) och i sen tid nyskapade skogar som uppkommit på tidigare kalmarker. Kvarvarande skogar med långvarig *trädkontinuitet* bakåt i tiden (behöver alltså inte vara orörd urskog) har visat sig utgöra potentiellt kvalitativa naturvårdsobjekt, t.ex. är detta ett värdekriterium i samband med nyckelbiotopsinventeringen. Efter SUS 2001/1 gjordes på uppdrag av SKS ledning en närmare utredning om kontinuitetsskogar som presenterades i Meddelande 2004/1 (vilket föregicks av en bred remisshantering innan det antogs). Myndigheten fastlade där en definition + förtydliganden om hur begreppet skulle tolkas: "*Kontinuitetsskog är områden som varit kontinuerligt trädbevuxna utan väsentliga trädslagsbyten sedan år 1700*".

I preciseringen till detta framgår att det avser produktiv skogsmark med viss slutenhet m.m. Därefter påbörjades ett projekt kring kontinuitetsskogar med flera rapporter som uttrycker olika författare egna definitioner och åsikter, där bl.a. någon rapport krånglade till begreppet totalt. Projektet övergick så småningom successivt till att enbart handla om hyggesfria skogsbruksmetoder.

Vid tillämpning av begreppet k-skog visade det sig emellertid snart innebära praktiska svårigheter att i Sverige backa ända tillbaka till skogstillståndet på 1700-talet, om vi samtidigt krävde kunskap om skogarnas slutenhet under hela tidsperioden. Det uppstod därför viss förvirring, främst bland skogsbrukets representanter, kring vilka produktiva skogsområden som skulle inkluderas som k-skog. Inom nyckelbiotopsinventeringen har begreppet därför reviderats något för att bli mer praktiskt användbart, men där syftet ändå är att försöka fånga in de skogsområden som avsågs från början.

Det förslag på förändrad definition som föreslagits inom NBI är följande:

"Kontinuitetsskog (eng. Ancient woodland) = område som varit kontinuerligt trädbevuxet under mycket lång tid utan väsentliga trädslagsbyten.

En praktisk överblickbar tidshorisont bakåt i tiden är vanligtvis de två senaste skogsgenerationerna (= utifrån ett produktionsperspektiv). I praktiken handlar begreppet nästan uteslutande om kvarvarande äldre naturligt uppkomna skogar vilka var gamla i mitten av 1900-talet och inte slutavverkats under perioden 1950 fram till idag. Det omfattar däremot inte skogar som uppkommit på historiskt kända kalmarker, till exempel ljunghedar eller åkrar.

Utvärdering av skogspolitikens effekter – några citat

Redan i utvärderingen av skogspolitikens effekter – SUS 2001 (SKS Medd. 2002/1) konstaterar Skogsstyrelsen och Naturvårdsverket gemensamt att:

(s. 151): "Föryngringsavverkning är den enskilda åtgärd inom skogsbruket som i störst utsträckning påverkar den biologiska mångfalden i skogen. Av olika avverkningsmetoder är slutavverkning i form av trakthygge den metod som har mest genomgripande effekter på arternas mångfald i olika skogsekosystem. Trakthyggesbrukets dominerande ställning som avverkningsmetod under den senaste femtioårsperioden har därför medfört att flera svårspredda skogslevande arter idag är hotade".

(s. 203): "Trakthyggesbruk i en naturskog eller en kulturpåverkad skog som aldrig föryngringsavverkats utan varit kontinuerligt beskogad under historisk tid, innebär alltid ett ekologiskt kontinuitetsbrott som kan medföra irreversibla förluster av biologisk mångfald".

(s. 230): "Sammanfattningsvis tyder ovanstående på att traditionella kalhyggesföryngringar passar mindre bra i kontinuitetsskogar om den biologiska mångfalden skall räddas över flaskhalsen".

Förslag på uppföljning – Levande skogar och FU

Det är högst angeläget att skogsmyndigheten och landets naturvårdsmyndigheter nu får möjligheten att följa utvecklingen av kontinuitetsskogar, inte minst vid uppföljningen av *Levande Skogar*, detta då vi troligen aldrig kan få tillbaka den biologiska mångfald som nu finns i dessa skogar om de slutavverkas och omförs till plantageskogar/industriskog. Den digitala utvecklingen möjliggör nu att dessa kontinuitetsskogar kan följas med olika GIS-metoder och fjärranalys.

- Metria har ett skikt de kallar "k-skog" och ett "70+", men detta kan bara delvis användas av myndigheten (speciellt avtal)
- LMV har digitaliserat sina ortofoton över hela landet från perioden 1955–1965. Vi får dessa gratis hem till SKS efter jul enligt samverkansavtal och kan då nyttja dessa för analyser. Dessa bilder kan enkelt genom en pixelanalys (förändringsanalys, mörka/ljusa pixlar) jämföras med dagens ortofoton. En felkälla här är (troligen inte stor) att skogar som var "gamla" (120/140 år) år 1955 kan ha avverkats 1956 och i nuläget uppfattas som "gamla". Denna felkälla kan korrigeras för när LMV är färdiga med digitaliseringen från 1970-talets ortofoton som nu pågår.

Det intressanta är att följa utvecklingen för enskilda regioner/län samt hela riket samlat av gammal skog idag som var gammal skog redan 1950–60! Dessa skogar är troliga kontinuitetsskogar. Här bör man:

- följa utvecklingen av det formella skyddet (hur ser överlappet ut)
- hur mycket som ligger utanför skyddade områden och vad händer med denna del
- följa överlapp mot nu registrerade nyckelbiotoper

- visa på ev missade nyckelbiotoper/hänsyn (här ligger nog en stor andel av oregistrerade NB)
- följa skillnaden i biologisk artmångfald (UBM) i dessa skogar jämfört med ordinära produktionsskogars uppkomna på tidigare kalmars. En UBM bör stratifiera sitt urval mot skogar med olika bakgrund av dessa historiska data. Kanske återkommer biologisk mångfald "nygamla skogar" (som växer in som "gamla") i vissa trakter men inte i andra beroende på landskapet omkring? Kanske följa utvecklingen av några "paraplyarter", t.ex. garnlav, lunglav, gränsticka, rosenticka.
- utgör viktigt underlag för en "grön infrastruktur" och analys av detta
- följa utvecklingen av hyggesfria skogsbruksmetoder i relation till dessa områden

Skogspolitisk reflektion om ansvar för framtida generationer

Riksdagen har 1993 antagit en skogspolitik med **två jämställda mål** – ett för produktion och ett för miljö. Rovdrift som exploaterar virkesresursen utan att ombesörja återväxt av nya träd är enligt lag förbjudet (5 § SVL). Skogsmarkens virkesproducerande förmåga skall tas tillvara på ett för samhället godtagbart sätt. Virkesråvara har historiskt varit en grundbult så att Sverige kunde utvecklas från fattigdom till ett rikt industriland. Hela SVL genomsyras därför av regler kring markägarnas skyldigheter att återbeskoga och sköta sin virkesproduktion. Krav på tillfredsställande förnying (6 § SVL) är därför detaljerade och tydliga. Detta för att långsiktigt trygga virkesråvara i landet. *Skogen och skogsmarken ska utnyttjas ansvarsfullt så att den uthålligt ger god avkastning.* Kortsiktig exploatering utan omtanke om framtiden är inte acceptabelt från samhällets sida. Däremot är ett skogsbruk som nyttjar metoder i känsliga områden som under all överskådlig framtid exploaterar förutsättningarna för den biologiska mångfalden lågmäلت accepterat i SVL – trots vackra ord om motsatsen. Områden med *hotade arter och naturtyper* får slutavverkas, markberedas och planteras med främmande trädslag på ett sätt som utrotar arter och trivialiserar skogsekosystemet. Exploateringen kan vara irreversibel och omfatta mångtusenåriga ekosystem. Samhället arbetar här av tradition med mjuka styrmedel gentemot brukarna, mycket sällan krav enligt lag. Skogsvårdslagen är i grunden en produktionslag även om man från 1979 införde texter om miljöhänsyn som är mer eller mindre av frivillig karaktär då det är mycket lätt att kringgå bestämmelserna. Dessa olika sätt att från myndighetshåll behandla frågorna ojämnligen speglar ett synsätt som inte rimmar väl med politikens två beslutade jämställda mål, utan förhållandet och det grundläggande synsättet kvarstår, vilket tydligt återgavs av en före detta länsjägmästare när han redan 1994 inför stort uppbåd av media sa: *"inom skogsbruket har vi nu två olika mål, ett miljömål och ett produktionsmål – men viktigast är produktionsmålet!"*

Faktum är, att med dagens skogsbruk kommer våra barn och barnbarn *inte* att ha tillgång till skogar med motsvarande biologisk mångfald så som vi har haft. Vi efterlämnar ett biologiskt betydligt fattigare och mer utarmat landskap till kommande generationer. Därför behövs ett mer dynamiskt skogsbruk med en palett av skötselmetoder där man nyttjar rätt metod på rätt ställe och att vi kommer ifrån dagens schablonskogsbruk som behandlar hela landskapet mer eller mindre likartat. På samma sätt som en målerifirma har olika penslar och färger för olika situationer, måste skogsbruket lära sig skilja på skog och skog och använda rätt metoder och verktyg. En målarfirma som bara använder Falu rödfärg i kök, badrum, vardagsrum och på ladugårdsväggar är en misslyckad firma som snart ingen vill acceptera. Skogsbruk får inte bli sådant! Och miljöhänsyn får aldrig ses som en uppoffring och kostnad utan är en av själva grundpelarna på spelplanen. Detta synsätt borde skogsbrukets aktörer i sektorsansvarets anda ha anammat fullt ut redan 1993-94. Miljöfrågorna kräver mer än vackra broschyrer, prat, prat och prat som vi nu ägnat oss åt i 25 år. Därför är mycket av den negativa miljödebatt som kulminerade genom vissa skogsbruksföreträdare under 2016 ytterst beklaglig och helt

oacceptabel. Här gäller det att stämma i bäcken och återföra frågorna på banan - så som det var tänkt 1993. Sektorsansvaret var grundförutsättningen för avregleringen, det får vi inte glömma bort, och brukare som inte vill ta sitt miljöansvar måste stå till svars. Vi kan inte acceptera ett skogsbruk med frihet utan ansvar. Om skogspolitik och regelverk öppnar för dessa möjligheter måste samhället åter reagera med nya krav och påföljder, på samma sätt så som vi har krav avseende produktionsfrågorna.

Referenser

Se referensförteckning i: Skogsstyrelsens Meddelande 1 – 2004.

Bilaga 3. Riksdagen har beslutat om skydd av minst 20 procent

År 2010 antog världens länder en strategisk plan för biologisk mångfald under perioden 2011–2020. Denna plan innehåller 20 delmål som kallas Aichimålen. Planen innehåller en vision, samt målsättningar och arbetsprogram för att rädda den biologiska mångfalden och därigenom säkra fungerande ekosystem. Beslutet togs i Nagoya, Japan, inom FN:s konvention om biologisk mångfald. Målen i planen ska nås genom att varje land sätter egna mål, anpassade efter nationella förutsättningar. Resultatet från FN-mötet ledde år 2011 fram till en EU-strategi för biologisk mångfald med sex mål. Sveriges arbete beskrivs i [Regeringens proposition 2013/14: En svensk strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster](#)

Planen siktar mot att hejda förlusten av biologisk mångfald så att ekosystemen år 2020 är motståndskraftiga och har bra återhämningsförmåga (är resilienta), vilket är förutsättningar för att ekosystemen ska kunna fortsätta att tillhandahålla för oss människor de varor och tjänster som vi är beroende av. Planen är ett viktigt verktyg för konventionen och underlättar uppföljningen av Aichimålen. Planen är också en brygga mellan sektorer på både global (främst biståndet) och nationell nivå. (källa dessa två stycken: Naturvårdsverkets hemsida)

Regeringens proposition 2013/14: En svensk strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster, antogs av riksdagen 2014 och där står bland annat följande under rubriken skydd och bevarande:

”Skydd och bevarande av naturområden

Regeringen anser att till 2020 ska minst 20 procent av Sveriges land- och sötvattensområden samt 10 procent av Sveriges marina områden vara skyddade eller bevarade på olika sätt. En fokusering ska ske på områden av särskild betydelse för biologisk mångfald eller ekosystemtjänster som ska bindas samman inom ekologiskt representativa system av skyddade och välförvaltade områden. Det är viktigt att hela variationsbredden från formellt skyddade områden till miljöhänsyn inom brukandet integreras i dessa system. Inom dessa system säkras att skogar, våtmarker, sjöar, vattendrag, hav och fjäll med höga natur- och kulturvärden bibehålls för framtiden. Insatser för bevarandet av den biologiska mångfalden och ekosystemtjänsterna behöver göras med ett helhetsperspektiv där hänsyn tas till ekologiska samband. Regeringen vill att detta ska utvecklas inom regionala handlingsplaner för grön infrastruktur som tas fram i dialog och samarbete mellan brukare, myndigheter, ideella organisationer m.fl.”

Bilaga 4. Naturskyddsföreningen klagomål om Södra Ormtjärnen

Stockholm 2017-06-29

Klagomål gällande avverkningsanmäld skog på Sveaskogs markinnehav i Rättviks kommun

Det har kommit till Naturskyddsföreningens kännedom att Sveaskog har avverkningsanmält en tallskog med mycket höga naturvärden i Rättvik. Området är anmält 2017-05-19 och omfattas fram till och med den 30 juni 2017 av "6-veckorsregeln", varför även Skogsstyrelsen får en kopia på detta klagomål. Klagomålet omfattar:

S Ormtjärn, Rättvik, Dalarna. Avverkningsanmälan A21550-2017 (ca 40 ha)

Bifogat klagomålet är en pdf med bilder och karta från Naturskyddsföreningens inventeringar i ovanstående skog.

Det avverkningsplanerade området ingår i ett 549 hektar stort sammanhängande, talldominerat, naturskogsområde kallat "Norr om Tansen". Storområdet finns beskrivet i rapporten Ore Skogsrike – Ett levande skogslandskap i Rättviks kommun.

Skogen som avverkningsanmälts utgörs av en tallnaturskog med en beståndsålder på ca 100–130 år med inslag av överståndstallar med åldrar uppemot 200 år som har överlevt den senaste branden som troligen inträffade 1888. Det finns en historik av dimensionsavverkning och plockhuggning efter skogsbranden. Skogen har även påverkats av en gallring för ca 25-30 år sedan. Denna har till viss del påverkat tallnaturskogen negativt. Dock pågår ändå en kraftig självgallring med anledning av angrepp från mindre mörghägg, vilket har skapat en stor mängd viktiga substrat som torrträd och lågor. Det finns även gott om brandstubbar, dimensions- och plockhuggningsstubbar som idag är drygt 100 år gamla silverstubbar med törved. Det finns rikliga mängder av död ved i alla nedbrytningsstadier. Det som saknas i det anmälda området är, på grund av tidigare dimensions- och plockhuggningar, riktigt gamla träd och grova silverfuror. Dock finns den biologiska mångfalden som är knuten till denna typ av ved ännu kvar då substrat såsom brand- och törvedsstubbar samt mossiga törvedslågor av tall finns i rikliga mängder. Med stor sannolikhet finns även ett tjäderspel i området då ett flertal natträd för spelande tjädertuppar dokumenterades (se karta i bifogad fil). Spår av tretåig hackspett dokumenterades även.

Skogen håller i flera delar, i synnerhet de ogallrade, nyckelbiotopskvaliteter enligt vår bedömning. Ett flertal artfynd har dokumenterats i det avverkningsplanerade området. Då fältinventeringen endast gjorts under en snabb vandring genom skogen så finns det med största sannolikhet än fler livsmiljöer för signal, rödlistade och hotade arter än de som dokumenterats. Totalt dokumenterades sammanlagt drygt 100 fynd av 18 signalarter varav 14 rödlistade:

Artfynd Signal/rödlistad

Urskogsporing EN

Gräddporing VU

Fläckporing VU

Garnlav NT

Violettgå tagellav NT

Vedskivlav NT

Vedflamlav NT

Dvärgbägarlav NT

Kolflarnlav NT

Mörk kolflarnlav NT

Kortskäftad ärgspik NT

Blågrå svartspik NT

Blanksvart spiklav NT

Tallticka NT

Liten spiklav S

Gulporing S

Dropptaggsvamp S

Asphättemossa S

Endast områden som inte snitslats som naturvård har inventerats på arter.

Naturskyddsföreningen menar att Sveaskog vid avverkningsplaneringen i området har misslyckats att identifiera betydande naturvärden, inte minst vad gäller livsmiljöer för rödlistade och hotade arter. Vidare noterar föreningen att Sveaskog förvisso har snitslat ut en

relativt stor mängd naturvårdshänsyn. Dock har endast enstaka gamla mossiga tallågor naturvårdssnittslogs samtidigt som det stora flertalet av dessa lågor inte har någon hänsyn alls snitslad, vare sig på lågan eller runt dem.

Vidare har vi noterat att flera avverkningar redan skett i storområdet som kallas Norr om Tansen i ovan nämnda rapport, vilken har skickats till Sveaskog i samband med att den lanserades. Naturskyddsföreningen finner det mycket anmärkningsvärt att Sveaskog inte har kontaktat eller på annat sätt kommunicerat sina planer i området med den lokala Naturskyddsföreningen som har genomfört den inventering som ligger till grund för rapporten. Naturskyddsföreningen har dessutom noterat att ytterligare avverkningsanmälningar har gjorts i storområdet Norr om Tansen. Dessa ligger runt Grästjärnarna och Stormyren. Även dessa anmälningar har nyligen besökts av föreningen och bedöms hålla mycket höga naturvärden, i delar med nyckelbiotopskvaliteter, inklusive flera fynd av rödlistade och signalarter. Dock är inte sammanställningen av dessa inventeringar klar ännu, men Naturskyddsföreningen menar att även dessa anmälningar behöver ses över ordentligt innan någon eventuell åtgärd utförs. På avverkningsplaneringen vid S Ormtjärn anser Naturskyddsföreningen att Sveaskog inte lever upp till följande i den gällande FSC-standard:

Bilaga 4: Riktlinjer för miljö- och naturvärdesbedömning

Kommentar: Syftet med naturvärdesbedömningen, enligt bilaga 4, är att identifiera biologisk mångfaldsvärden samt systematiskt bedöma områdets förutsättningar för biologisk mångfald. I området påträffades under ett kort besök ett stort antal fynd av olika rödlistade-, hotade arter samt flera signalarter. Naturskyddsföreningen anser att vissa delar i områdena håller nyckelbiotopskvaliteter. Vidare finns det även en misstänkt tjäderspelplats inom det planerade området.

4.4.4 Skogsbrukare ska kalla identifierade intressenter, lokala utvecklingsgrupper samt personer och organisationer som visat intresse för objektet till samråd genom en skriftlig kallelse med angivande av tid och plats. En karta, där planerade åtgärder framgår översiktligt i text eller bild ska skickas ut till alla identifierade intressenter innan mötet.

Kommentar: Naturskyddsföreningen i Rättvik skickade redan 2012 rapporten Ore Skogsrike till Sveaskog efter det att ideella naturvårdare i föreningen hade inventerat områdena. I rapporten finns tydliga kartor över varje storområde, inklusive det område som detta klagomål hanterar samt flera redan avverkade områden och övriga, nya avverkningsanmälningar.

Naturskyddsföreningen finner det mycket anmärkningsvärt att Sveaskog inte har återkopplat dessa planer, i synnerhet då de avverkningsanmälningar som ännu inte har avverkats håller mycket höga naturvärden.

Naturskyddsföreningen anser att Sveaskog har brustit vad gällande naturvärdesbedömningarna i detta område under planeringsstadiet. Nyligen fick Sveaskog en allvarlig avvikelse från sin certifierare eftersom "Markägaren har vid upprepade tillfällen missat höga naturvärden. Detta har skett genom att till exempel avverkningsplanera tidigare oidentifierade nyckelbiotoper, underskatta naturvärdesbedömningen samt brister i detaljplanering av hänsyn på trakter". I februari 2017 stängdes denna avvikelse eftersom Sveaskog infört åtgärder för att komma till rätta med bristerna. Naturskyddsföreningen menar att de avverkningsplanerade områdena vid Ormtjärn, Grästjärnarna och Stormyren återigen indikerar brister vid naturvärdesbedömningar hos Sveaskog.

Vi delger er nu därför detta klagomål som ett första steg i en klagomålsprocess inom FSC-systemet, och förväntar oss svar inom rimlig tid för att kunna göra en bedömning om processen ska gå vidare till ett formellt klagomål. Vi förväntar oss även att Sveaskog inte avverkar några av de ovan nämnda områdena¹ innan denna klagomålsprocess är genomförd.

Med vänlig hälsning

Malin Sahlin

Sakkunnig i skogsfrågor, Naturskyddsföreningen

Ett levande skogslandskap i Rättvik – men hur länge?

Naturskyddsföreningen i Rättvik gav 2013 ut en inventeringsrapport över skyddsvärda skogar i Ore Skogsrike, efter inventeringar gjorda åren 2011–2012. I den här uppdaterade rapporten har nya kompletterande inventeringar gjorts under 2017, liksom en studie av hur Sveaskog hanterar sina naturvårdsambitioner i praktiken.

Resultatet visar att flera områden beskrivna i tidigare inventeringsrapport är avverkade eller avverkningsanmälda – trots de uppenbart stora naturvärden som finns (eller fanns!). Samråd med Naturskyddsföreningen har bara skett i ett enda fall, Brännvinsberget - ett halvår efter att Ore Skogsrike-rapporten publicerades. Samrådet visade att Sveaskog inte kunde avverka naturskogen utan att bryta mot sina certifieringsregler. Ändå högg man den skogen några år senare trots förekomst av 40 olika rödlistade arter och signalarter.

Sveaskog har lovat att följa FSC-reglerna och kontakta intressenter som tipsat om skyddsvärda skogar som bolaget avser avverka. Detta har inte skett på flera år i Ore Skogsrike.

Eftersom Sveaskog inte skyddar de sista tallnaturskogarna i Ore Skogsrike måste frågan upp på regeringens bord eller behandlas i riksdagen. Sveaskog måste få en annan inriktning på sitt skogsbruk. Det är trots allt svenska folkets skogar.

Det finns ett tiotal inventeringsrapporter från Ore Skogsrike som alla visar att det är ett unikt område, inte bara för Rättvik och Dalarna utan i vissa avseenden för Sverige och Nordvästra Europa. Vi kan inte låta skogsbruket föröda detta unika landskap ytterligare. Alla skyddsvärda tallnaturskogar i Ore Skogsrike måste skyddas.

När det gäller Sveaskogs ekopark Ejheden håller den på att huggas sönder med kalhyggesbruk. Självklart ska all kvarvarande äldre naturskog i den skyddas. Ska vi rädda den biologiska mångfalden och ett levande skogslandskap i Sverige som politikerna bestämt eller inte?